

PELASTUSOPISTO

POLIISI
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULU

Oppilaitosten uhkatilanteet - Turvakaappi

Ville Liedes ja Henri Varho

10/2022

Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö / AMK

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Ville Liedes ja Henri Varho

Julkaisun nimi: Oppilaitosten uhkatilanteet - Turvakaappi

Opinnäytetyön muoto: tutkimuksellinen, kvantitatiivinen

Julkisuusaste: julkinen

Ohjaaja: vanhempi opettaja Ilkka Kaarakainen

Tutkinto: Pelastusalan päällystötutkinto (AMK)

Suomessa sekä maailmalla 2000-lukua ovat värittäneet erilaiset kouluihin ja oppilaitoksiin kohdistuneet väkivallan teot. Tämän takia eri ministeriöiden alaiset organisaatiot ovat luoneet ohjeita ja suosituksia oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi. Turvakaappi on kehitetty ja suunniteltu oppilaitoksiin turvallisuusajattelua edistäväksi sekä turvallisuutta parantavaan toimintaan ohjaavaksi kalusteeksi.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia käyttäjäkokemuksia Turvakaapin käytöstä kolmessa koekäyttävässä oppilaitoksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa Turvakaapin käytettävyydestä, sijoittamisesta sekä varustelusta. Opinnäytetyössä tehtiin kyselytutkimus koekäyttävien oppilaitosten henkilökunnalle (n=80).

Kyselytutkimus toteutettiin toukokuussa 2022. Tutkimustulosten mukaan Turvakaappi lisäsi henkilökunnan turvallisuuden tunnetta ja Turvakaappi koettiin hyödylliseksi oppilaitoksen omatoimisen varautumisen välineeksi onnettomuuksiin ja uhkatilanteisiin. Tutkimustulosten ja kirjallisuuskatsauksen perusteella oli todennettavissa, että kalusteena Turvakaappi toimii parhaiten, kun se on perehdytetty käyttäjille, kaikki tietävät, kuinka kyseinen tuote toimii, ja sen käyttöä harjoitellaan säännöllisesti. Kyselytutkimuksen perusteella parhaaksi sijoituspaikaksi Turvakaapille todettiin oppilaitoksen luokkatilat.

Opinnäytetyön pohjalta tunnistettiin tarve jatkotutkimukselle, jossa tutkitaan tarkemmin oppilaitosturvallisuuteen liittyvän lainsäädännön, ohjeistuksen sekä oppilaitosten turvallisuusvalvontaan liittyvien aihealueiden kokonaisuutta. Tulevalla jatkotutkimuksella olisi annettavaa oppilaitosturvallisuuden lainsäädännön ja ohjeistuksen yhtenäistämiseksi sekä selkeyttämiseksi. Lisäksi oppilaitosturvallisuuden kehittäminen ja ylläpitäminen vaatii valvontaa, jonka keskittämistä yhden viranomaisen vastuulle tulisi tutkimuksin arvioida.

Sivumäärä: 56 sivua + 1 liite

Tarkastuskuukausi ja vuosi: lokakuu 2022

Avainsanat: Turvakaappi, sisäinen turvallisuus, oppilaitosturvallisuus, uhkatilanteet

ABSTRACT

Authors: Ville Liedes and Henri Varho

Title of Project: Dangerous incidents in educational institutions - Turvakaappi

Type of thesis: research, quantitative

Confidentiality: public

Academic Supervisor: Mr. Ilkka Kaarakainen, Senior Instructor

Degree Programme: Fire Officer's Degree (UAS)

Throughout the 21st century, different acts of violence towards educational institutions have been on display worldwide, including Finland. Due to these events, different departments belonging to Finnish ministries have created instructions and recommendations to improve the safety of educational institutions. A safety cabinet called Turvakaappi has been developed and designed as an equipment directing to safety thinking and behaviour improving safety.

The goal of this thesis was to research user experience regarding the use of the safety cabinet Turvakaappi in three schools conducting trial runs of the product. The intention was to produce information regarding the usability of the safety cabinet Turvakaappi, how it should be placed in institutions and how it should be equipped. A questionnaire for the personnel of institutions using the safety cabinet (n=80) was conducted as part of this thesis.

The study was conducted in May 2022. Based on the results, the safety cabinet Turvakaappi increased the feeling of safety among the personnel, and it was perceived as a useful tool for the institution's emergency planning for accidents and threats. As a conclusion from research results and literature review, the safety cabinet Turvakaappi was identified to function the best when users are educated to use the product, everyone knows how it works, and its use is being constantly practiced. According to the questionnaire, classrooms were stated to be the best location for the safety cabinet Turvakaappi.

A need for additional research was identified as part of this thesis for more thorough investigation on general overview of legislation, instructions, and safety surveillance regarding safety of educational institutions. Further research could help to unify and clarify the legislation and instructions on safety of educational institutions. Another aspect needing evaluation is how centralizing surveillance of safety of educational institutions to one authority would affect improvement and maintenance of the safety of educational institutions.

Pages: 56 pages + 1 appendix

Month and year: October 2022

Keywords: Turvakaappi, internal security, safety of educational institutions, dangerous incidents

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 SISÄINEN TURVALLISUUS	3
2.1 Oppilaitosten turvallisuussuunnittelu	4
2.2 Pelastuslaki ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta	5
2.3 Työturvallisuuslaki	6
2.4 Opetustoimea ohjaavat lait	6
2.5 Koulun turvallisuuskansio ja turvallisuuskoulutus	7
2.6 Paloturvallisuus.....	9
2.7 Henkilöturvallisuus.....	10
3 OPPILAITOSTEN UHKATILANTEET JA NIIDEN HALLINTA	12
3.1 Koulusurmien lähtökohtia	12
3.2 Koulusurmia Suomessa.....	14
3.3 Koulusurmia Yhdysvalloissa.....	17
3.4 Tulipalot oppilaitoksissa.....	17
3.5 Uhkatilanteisiin varautuminen	21
3.5.1 Äänentoistolaitteet	21
3.5.2 Palotekniset turvalaitteet.....	22
3.5.3 Oppilaitosturvallisuus Yhdysvalloissa.....	23
3.6 Uhkatilanteissa toimiminen.....	23
3.7 Turvallisuusvälineistön hallinta.....	25
3.8 Harvaan asuttujen alueiden erityispiirteet	26
4 TURVAKAAPPI.....	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
5.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	31
5.2 Kohderyhmä ja aineistonkeruu.....	31
5.3 Kyselylomakkeen laadinta	32
5.4 Aineiston analysointi.....	32
6 TULOKSET	34
6.1 Perehtyneisyys Turvakaappiin	34
6.2 Turvakaapin sijoituspaikka ja käytettävyys	36
6.3 Turvakaapin varustelu	37
6.4 Turvakaapin käyttäminen ja integroituminen ympäristöön	38
6.5 Turvakaapin vaikutus turvallisuuden tunteeseen	39
6.6 Vapaa sana.....	41
7 ANALYYSI	43
7.1 Turvakaapin sidonnaisuus oppilaitosturvallisuutta ohjaavaan lainsäädäntöön ja ohjeisiin.....	43
7.2 Turvakaappi osana oppilaitoksen turvallisuutta	44

7.3 Turvakaapin saavutettavuus	45
7.4 Turvakaapin varustelu	47
7.5 Turvakaappi osana oppilaitoksen kokonaisvaltaista turvallisuutta	47
8 POHDINTA	49
8.1 Tutkimuksen arviointi	49
8.1.1 Reliabiliteetti	50
8.1.2 Validiteetti	51
8.1.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	52
8.2 Opinnäytetyön hyödyllisyys ja jatkotutkimus	52
LÄHTEET	54
LIITE 1: KYSELYLOMAKE	

1 JOHDANTO

2000-lukua ovat värittäneet erilaiset oppilaitoksiin kohdistuneet uhkatilanteet. Näistä merkittävimpiä ovat olleet Jokelan (2007) ja Kauhajoen (2008) kouluampumiset, Kouvolan koulupalo (2014) ja viimeisimpänä Kuopion kouluisku (2019). Edellä mainittujen tapahtumien takia oppilaitosturvallisuuden alettiin kiinnittämään enemmän huomiota. Joel Linnan ideoiman Turvakaapin lähtökohtana oli lähteä kehittämään oven lukitusjärjestelmää, joka mahdollisti oven sisältä päin lukitsemisen ja näin estäisi mahdollisen väkivallan teon tilassa oleskelevia kohtaan. Lukitusjärjestelmää eli Säppiä kehitettäessä syntyi ajatus laajemmasta turvakaapist. Turvakaappi pitää sisällään niin pelastuslaitokselle, poliisille kuin itse oppilaitokselle tärkeitä turvallisuusvälineitä. Oppilaitoksista puuttuvat tällä hetkellä valtakunnalliset velvoittavat ohjeet, jotka ohjaavat henkilöturvallisuutta erilaisissa uhkatilanteissa. Tällaisten uhkatilanteiden ehkäisemiseksi ja turvallisuutta lisääväksi työkaluksi on kehitetty Turvakaappi.

Aiemmin oppilaitosten ja muiden julkisten tilojen turvallisuutta uhkaavina yllättävinä tekijöinä on pidetty lähinnä tulipaloa. Ikävänä ilmiönä maailmalla on noussut uusi ulkoinen uhkatekijä eli koulusurmat ja muut välittömästi suuriin ihmismassoihin vaikuttavat fyysiset uhkatekijät. Valitettavasti Suomessakaan ei ole välttytty näiltä hirmuteoilta. Näiden tapahtumien pohjalta ovat Onnettomuustutkintakeskuksen työryhmät laatineet turvallisuussuosituksia, joita ovat ottaneet ohjattavakseen useat ministeriöt. Ohjeita on jalkautettu erilaisten toimintaohjeiden ja suunnitelmien tekemisen kautta oppilaitoksille. Ohjeiden laatimisessa on hyödynnetty turvallisuusviranomaisia kuten poliisia ja pelastustoimea. Yhtenä konkreettisena esimerkkinä on opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu oppilaitosrakennusten turvallisuudesta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Lisäksi opetushallitus on laatinut sähköisen opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuusoppaan, jossa on käytännön ohjeita turvallisuussuunnitteluun ja -johtamiseen varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille ja tuottajille (Opetushallitus 2022). Edellä mainitut julkaisut antoivat hyvän tietoperustan ja tuen Turvakaapin kehittämiselle sekä opinnäytetyön tuottamiselle.

Opinnäytetyön aiheena on tutkia Joel Linnan ideoimaa ja Kuopio Woodi Oy:n kanssa yhdessä suunnittelemaa turvallisuusajatteluun ohjaavaa kalustetta - Turvakaappia. Turvakaappi on kaluste, joka on tarkoitus sijoittaa erilaisiin kokous- ja liiketiloihin sekä oppilaitoksiin, ja se pitää sisällään kaiken turvallisuuteen liittyvän materiaalin kootusti samasta paikasta. Turvakaappi on tällä hetkellä koekäytössä Vesangan päiväkotikoulussa, Multian koulukeskuksessa ja Olkahisten koulussa Tampereella. Joel Linna on Vesangan päiväkotikoulun rehtori ja Turvakaapin suunnittelija ja opinnäytetyön tilaaja.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä käyttäjäkokemuskysely koekäyttävien oppilaitosten yksiköiden henkilökunnalle. Tutkimuksella pyritään selvittämään käyttäjäkokemuksia Turvakaappia, kuten käytettävyyttä, sijoittamista ja varustelua. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa näistä aiheista kyselytutkimuksen tuottamien tulosten perusteella.

Vastaavanlaista kalustetta ei ole aiemmin tutkittu, ja Turvakaappi valmiiksi varusteltuna turvallisuusvarusteena on uusi. Oppilaitosten turvallisuudesta ylläpitäville tahoille ja henkilöille on olemassa monia ohjeita ja suosituksia, mutta suorat ja seikkaperäiset ohjeet turvallisuuden ylläpitämiseksi ja nostamiseksi ovat monilta osin puutteelliset. Tämä oli myös yksi syy, jonka vuoksi kiinnostuimme aiheesta opinnäytetyönä. Aihe on mielestämme tärkeä henkilöturvallisuutta parantavana tuotteena ja mahdollisesti tulevaisuudessa standardoituna kalusteena oppilaitoksissa.

2 SISÄINEN TURVALLISUUS

Yksi valtion tärkeimmistä tehtävistä on sisäisen turvallisuuden ylläpitäminen. Yhteiskunnan luottamuksen ylläpitämisessä ja demokratian sekä ihmis- ja perusoikeuksien toteuttamisessa turvallisuuspalveluiden toteuttamiset ovat ratkaisevassa asemassa. Sisäistä turvallisuutta ylläpitävät palvelut tulee toteuttaa yhdenvertaisesti, tehokkaasti ja kattavasti kaikkialla Suomessa. (Valtioneuvosto 2021, 38.)

Sisäisen turvallisuuden ylläpidosta vastaavia viranomaisia ovat poliisi-, tulli-, pelastus-, rajavartiolaitos-, oikeus- ja vankeinhoitoviranomaiset, mutta laajan turvallisuuskäsityksen mukaan lisäksi sosiaali- ja terveys-, liikenne- ja viestintä-, opetus-, kulttuuri- ja nuoriso- sekä työ- ja ympäristöviranomaisilla on olennaisia sisäiseen turvallisuuteen sisältyviä tehtäviä. Myös järjestöjen toiminta lisää ihmisten hyvinvointia ja turvallisuutta. Järjestöjen toiminta tuottaa turvallisuuden kannalta olennaisia toimintoja ja palveluja sekä itsenäisesti että viranomaisten ohella. Operatiivisen viranomaistoiminnan rinnalla turvallisuuden varmistamisessa korostuvat yhä enemmän esimerkiksi kuntien rooli, järjestöjen ja eri hallinnonalojen yhteistyö sekä elinkeinoelämän ja tutkimuksen merkitys. (Sisäministeriö 2017, 14.)

Sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan ydin on turvallisuuden tunteen sekä turvallisuuden varmistaminen koko maassa. Arjen turvallisuus on perusedellytys sisäisen turvallisuuden oikeudenmukaisessa jakautumisessa, jonka epätasa-arvoinen jakautuminen korostaa eri ihmisryhmien ja ihmisten eroja entisestään. Yhtä kattavan turvallisuuden tunteen sekä turvallisuuden varmistaminen kaikille vaatii yhä enemmän uusia turvallisuutta parantavia ratkaisuja. Myös uudet turvallisuusratkaisut on tuotettava niin, että ne tukevat kestävästä kehitystä, luonnon monimuotoisuutta sekä kunnioittavat kaikkia elämänmuotoja. (Valtioneuvosto 2021, 38.)

Liikenneturvallisuus paranee jatkuvasti ajoneuvojen turvallisuusratkaisujen kehittyessä, ja kotien turvallisuus kehittyy uusien turvallisuusratkaisujen ansiosta parantaen myös ikäihmisten kotona asumista. Tietojärjestelmien kehittyminen nopeuttaa viranomaisten toimintaa ja parantaa kansalaisten avunsaantia hätätilanteiden aikana. Kehittyneet järjestelmät madaltavat kansalaisten kynnystä ottaa yhteyttä viranomaisiin sekä edistävät yhteydenpitoa. Kasvavan hyvinvoinnin ja korkean teknologian maana Suomen suurin uhka sisäiselle turvallisuudelle ovat moniongelmaisuus, sosiaalinen huonovointisuus sekä syrjäytyminen. Turvallisuuden parantamisessa tuleekin parantaa niiden ihmisten oloja, joita ongelmat eniten koskettavat, ja samalla ehkäistä ylisukupolvien ulottuvaa syrjäytymistä. (Valtioneuvosto 2021, 31.)

Eri väestöryhmien alueiden välillä taloudellinen hyvinvointi on polarisoitunut. Turvallista hyvinvointiyhteiskuntaa haastavat lisäksi sosiaalinen, sivistyksellinen ja terveydellinen polarisaatio. Suurim-

pien turvallisuushkien kuten rikollisuuden ja sen uhriksi joutumisen taustatekijöitä ovat eriarvoistuminen ja syrjäytyminen. Sosioekonomiset, päihde- ja mielenterveysongelmat ovat syrjäytymisilmiössä ongelmia, jotka kasautuvat monesti samoille henkilöille. Ikäryhmän kokoon nähden suhteellisesti eniten rikoksia tekevät nuoret miehet, ja syrjäytymisuhan piirissä olevien nuorten aikuisten osuus on kasvamassa. EU-maista nopeimmin väestön keski-ikä nousee Suomessa. Suomessa väestön ikääntyminen ei tapahdu tasaisesti vaan harvaan asuttujen alueiden väestö ikääntyy. Kasvat hyvinvointi- ja tuloerot paikallistasolla ovat haasteena taloudellisesti hyvinvoivissa kasvukeskuksissa, mikä voi johtaa asuinalueiden eriarvoistumiseen. (Sisäministeriö 2019, 15.)

Suomen voimavarana on kansalaisten yhdenvertaisuus, joka on yhteiskuntaa koossa pitävä voima. Yhteiskunnallisista ja teknologisista syistä polarisaatio on vaarassa syventyä. Huono-osaisuus ja syrjäytyminen ovat vaarassa kasautua. Radikaloituminen ja poliittisten järjestelmien toiminnan ongelmat ovat myös niiden heijastumia. Suomessa on indikaatioita, että syrjäytymisuhan piirissä olevien nuorten aikuisten osuus on lisääntymässä: OECD:n mukaan yli viidennes 20–24-vuotiaista suomalaisista miehistä on työttömänä ja ei osallistu koulutukseen. Suomessa on vuodesta 2011 lähtien työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus noussut. Mielenterveysongelmat ovat usein syynä ulkopuolelle jäämiseen. Kaikkien kohdalla pysyvän syrjäytymisen riski ei silti toteudu. ETLA on arvioinut, että ikäluokasta noin 10 % on vaarassa syrjäytyä. (Sisäministeriö 2017, 22.)

2.1 Oppilaitosten turvallisuussuunnittelu

Lainsäädännön edellyttämä koulukohtainen vaarojen arviointi ja riskien kartoitus on vaara- ja uhkatilanteiden ehkäisyä ja niihin varautumista koskevan suunnittelun perusta. Työterveyshuollon ja työsuojelun yhteistoimintahenkilöstön asiantuntemusta hyödynnetään työturvallisuuslain mukaisten haittojen ja vaarojen arvioinnissa. Opetuksen järjestäjä, pelastustoimi, poliisi ja muut tahot tekevät yhteistyötä riskien arvioinnissa, kun pelastussuunnitelmaa laaditaan. Riskinarviointi on huomion kiinnittämistä koulun toiminnalliseen, rakenteelliseen ja henkiseen valmiuteen erilaisten uhkien kohtaamisessa. (Sisäasiainministeriö 2010, 7.)

Missään laissa tai asetuksessa ei määrätä erikseen oppilaitoksen turvallisuusjohtamisesta. Koulun toiminnasta vastaa kokonaisvaltaisesti rehtori, ja näin ollen rehtorin tehtäviin sisältyy myös oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen. Jotta turvallisuusjohtaminen olisi hyvää, siihen tarvitaan oppilaitoksen turvallisuuspolitiikan luominen, toimintavelvoitteiden ja -valtuuksien määrittäminen, ohjeistus, riskien arviointi, mittaaminen, seuranta ja dokumentointi, koulun työntekijöiden osaamisen varmistaminen, oppilaiden turvallisuusopetus sekä osaava turvallisuustiedottaminen. Turvallisuusjohtaminen tarvitsee lisäksi toimivan palaute- ja seurantajärjestelmän. (Laukka 2018, 5.)

2.2 Pelastuslaki ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta

Pelastuslain 2011/379 9 §:n mukaan rakennuksen omistajan, haltijan ja toiminnanharjoittajan on osaltaan huolehdittava siitä, että rakennus, rakennelma ja sen ympäristö pidetään sellaisessa kunnossa, että rakennuksessa olevat henkilöt pystyvät tulipalossa tai muussa äkillisessä vaaratilanteessa poistumaan rakennuksesta tai heidät voidaan pelastaa muulla tavoin. Rakennuksen omistajan, haltijan ja toiminnanharjoittajan on huolehdittava myös siitä, että pelastustoiminta on tulipalon tai muun onnettomuuden sattuessa mahdollista ja että pelastushenkilöstön turvallisuus on otettu huomioon.

Pelastuslain nojalla on annettu valtioneuvoston asetus pelastustoimesta, jossa kuvataan tarkemmin pelastussuunnitelman laatimista. Valtioneuvoston asetuksessa on määritelty erikseen kohteet, joihin pelastussuunnitelma vaaditaan laadittavaksi. Lisäksi valtioneuvoston asetuksessa voidaan antaa tarkempia säännöksiä pelastussuunnitelman sisällöstä. (Pelastuslaki 2011/379, 15 §.)

Pelastuslain edellyttämä pelastussuunnitelma on pidettävä ajan tasalla, ja se tulee olla kouluissa, oppilaitoksissa ja päiväkodeissa. Pelastussuunnitelman toimenpänön osallistuvaa henkilökuntaa on tiedotettava tarvittavalla tavalla. Pelastuslaitos on velvollinen antamaan neuvoja pelastussuunnitelman laadinnassa. (Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 2011/407, 1 § ja 2 §.) Pelastuslain mukaan rakennuksen omistaja ja haltija ovat velvollisia ehkäisemään vaaratilanteita. Lisäksi rakennuksen omistajan ja haltijan tulee ryhtyä sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin he omatoimisesti kykenevät. (Pelastuslaki 2011/379, 14 §.)

Pelastuslain mukaan pelastussuunnitelmassa on oltava selostus seuraavista asioista (Pelastuslaki 2011/379, 15 §):

- “1) vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmistä;
- 2) rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä;
- 3) asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi;
- 4) mahdollisista muista kohteen omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä.”

Pelastuslain 2011/379 42 §:n mukaan pelastuslaitoksen tulee onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja asukkaiden kanssa sekä osallistua paikalliseen ja alueelliseen turvallisuussuunnittelu-työhön.

Pelastuslain 2011/379 78 §:n ja 80 §:n mukaan pelastuslaitoksen on alueellaan valvottava pelastuslain 2 ja 3 luvun säännösten noudattamista. Valvonnan toteuttamiseksi pelastuslaitoksen on tehtävä palotarkastuksia ja muita valvontatehtävän edellyttämiä toimenpiteitä. Pelastuslain 80 §:n mukaan palotarkastuksia ja muita pelastuslain 78 §:n mukaisen valvontatehtävän edellyttämiä toimenpiteitä saa tehdä alueen pelastusviranomaisen. Pelastuslain 80 §:n mukaan palotarkastus saadaan tehdä rakennuksessa ja rakennelmassa, niihin kuuluvissa huoneistoissa ja asunnoissa sekä muissa kohteissa ja että palotarkastuksen tekijä on päästettävä kaikkiin tarkastettaviin tiloihin ja kohteisiin. Tarkastettavan kohteen edustajan on esitettävä säädöksissä vaaditut suunnitelmat, muut asiakirjat ja järjestelyt, sekä kiinteistön omistajan, haltijan ja toiminnanharjoittajan on pyynnöstä toimitettava alueen pelastusviranomaiselle maksutta 15 §:ssä tarkoitettu pelastussuunnitelma.

2.3 Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslain mukaan työnantajan on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Työnantajan on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta. Turvallisuuden ja terveellisuuden edistämiseksi työnantajalla on oltava työsuojelun toimintaohjelma, joka kattaa työolosuhteiden kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset. Laki edellyttää myös järjestelmällistä työn vaarojen selvittämistä ja riskien arviointia. Työnantajan ja työntekijöiden on yhteistoiminnassa ylläpidettävä ja parannettava työturvallisuutta työpaikalla (Työturvallisuuslaki 2002/738, 8–10 § ja 17 §).

Työturvallisuuslain tarkoittamalla yhteisellä työpaikalla voi olla useiden työnantajien työntekijöitä, mutta työpaikalla on pääasiallista määräysvaltaa käyttävä työnantaja (Työturvallisuuslaki 2002/738, 7 §). Kouluissa näitä voivat olla muun muassa ruokahuolto-, siivous- ja kiinteistöjen ylläpitotehtävissä toimivat työntekijät. Toisten työntekijöiden terveys ja turvallisuus voivat olla riippuvaisia eri työnantajien toiminnasta. Työnantajien riittävällä yhteistoiminnalla ja tiedottamisella voidaan huolehtia yhteisestä turvallisuudesta. Työnantajien yhteistoiminnallisia asioita ovat esimerkiksi tarpeelliset tiedot ja ohjeet työpaikan vaara- ja haittatekijöistä sekä menettelytapaohjeista sekä palontorjunnan, ensiavun ja evakuoinnin toimenpiteistä. (Sisäasiainministeriö 2010, 17.)

2.4 Opetustoimea ohjaavat lait

Perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa määritellään oikeus fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvalliseen oppimisympäristöön. Koulutuksen järjestäjä

yhdessä koulujen ja oppilaitosten johdon sekä henkilökunnan kanssa suunnittelee ja organisoi toiminnan niin, että opetus ja oppiminen voivat toteutua turvallisissa olosuhteissa ja ympäristössä. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 40.)

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetuksen järjestäjä on velvollinen edistämään kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä järjestysmääräyksin. Kouluun ei saa tuoda tai eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jolla voidaan vaarantaa henkilöturvallisuutta tai omaisuutta tai jonka hallussapito on muussa laissa kielletty. Perusopetuslain mukaan myös aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen toimintaympäristöön. (Perusopetuslaki 1998/628, 29 § ja 48 d §.) Sisällöllisesti lukiolain 40 § ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 § eivät eroa perusopetuslain 29 pykälästä (Lukiolaki 2018/714, Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017/531).

Perusopetuslaissa mainitaan, että oppilas ei saa vaarantaa muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä (Perusopetuslaki 1998/628, 35 §). Myös lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelija ei saa vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä (Lukiolaki 2018/714, 30 §, Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017/531, 94 §).

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja tilanteessa, jossa oppilas yrittää vastarintaa tekemällä välttää poistamisen. Lisäksi koulun rehtorilla tai opettajalla on oikeus käyttää voimakeinoja, jotka koskevat vain oppilaan omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita, mikäli oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen. Voimakeinojen tulee olla puolustettavia. Välttämättömien voimakeinojen käyttämisessä tulee huomioida oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi. Oppilaan poistamisessa tai kielletyn esineen tai aineen haltuunotossa rehtori ja opettaja voivat toimia yhdessä tai erikseen. Poistettaessa oppilasta tai kielletyn esineen tai aineen haltuunotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytöstä rehtorin tai opettajan tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. (Perusopetuslaki 1998/628, 36 b, 36 d §, 36 f.) Sisällöllisesti lukiolain 43 §, 45 §, 47 § ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 87 §, 89 §, 91 § eivät eroa perusopetuslain 36 b, d ja f pykälistä (Lukiolaki 2018/714, Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017/531).

2.5 Koulun turvallisuuskansio ja turvallisuuskoulutus

Turvallisuutta koskeva suunnitelmakokonaisuus on laaja, ja vaatimukset tulevat usean eri hallinnonalan lainsäädännöstä ja normeista. Tämän vuoksi on tarkoituksenmukaista koota ja yhteensovittaa kaikki turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat. Turvallisuuskansio on kokonaisuus, johon koetaan yhteen kaikki koulun turvallisuusasiakirjat ja turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat. Opetuksen

järjestäjä, sosiaali- ja terveystoimi, poliisi ja pelastustoimi valmistelevat yhteistyössä koulun turvallisuuskansion. Turvallisuuskansio toimii perehdytyksen ja koulutuksen välineenä sekä kokoaan yhteen turvallisuuteen liittyvät ohjeistukset. Lisäksi paikalliset toimintaohjeet sisällytetään turvallisuuskansioon. (Sisäasiainministeriö 2010, 22.)

Ohjeiden tulee sisältää selkeät ohjeet turvallisuuskansion säilytyksestä ja käytöstä. Turvallisuuskansion laatimiseen osallistuneiden tahojen on tarkistettava kansion sisältö vähintään kerran vuodessa ja turvallisuuskansion sisältö on päivitettävä tarpeen mukaan. Opetuksen järjestäjä vastaa turvallisuuskansion päivityksestä ja kansion tarkistamisesta. Lisäksi opetuksen järjestäjä valvoo tietojen ajanmukaisuutta. Turvallisuuskansion sisältö saattaa olla joiltakin osin ei-julkista, ja siksi se on jaettava julkiseen ja ei julkiseen osaan. Asianomaisten on tarvittaessa saatava julkinen osa helposti käyttöönsä. (Sisäasiainministeriö 2010, 23.)

Turvallisuuskansiossa kuvataan koulun organisaatio ja sen tehtävät. Koulujen turvallisuusorganisaatiossa on syytä olla selkeästi jaetut vastuut turvallisuusasioista koulukiinteistön kaikkien toimintojen osalta. Organisaation tulisi sisältää nimettyjä henkilöitä koulun koko henkilöstöstä. Organisaation ideana on toimia turvallisuuden ylläpitämiseksi ja turvallisuustason parantamiseksi. Turvallisuusorganisaation jäsenet ja muut kouluyhteisön jäsenet tekevät heille määrättyjä turvallisuustehtäviä akuutissa tilanteessa. Yhteisten yksityiskohtaisten ohjeiden antaminen organisaation muodos- tamiseksi ei ole mahdollista koulujen erilaisuuden takia. Organisaatio on suunniteltava ja muodos- tettava kunkin koulun olosuhteiden ja koon mukaisesti. (Sisäasiainministeriö 2010, 23.)

Opetussuunnitelman laatii opetuksen järjestäjä. Opetussuunnitelman yhteydessä tulee laatia suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Ideana on koulun henkilökunnan ja oppilaiden turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Työsuojelun toimintaohjelma, järjestyssään- nöt, suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä oppilas- huollon turvallisuutta koskevat toimintamallit ovat osa koulun turvallisuuskansiota. Perehdytyksestä sekä harjoitusten ja koulutustapahtumien järjestämisestä sisällytetään suunnitelma koulun turval- lisuuskansioon. Lisäksi oppilaitoksen pelastussuunnitelma on osa koulun turvallisuuskansiota. (Sisä- asiainministeriö 2010, 16–19 ja 24.)

Kouluja varten on poliisin laatimat ohjeet uhka-arvion tekemiseen sekä toiminnasta uhka- ja vaara- tilanteissa. Ohjeet eivät ole julkisia, ja ne on tarkoitettu vain koulujen turvallisuusjohdon käyttöön. Paikallinen poliisi antaa nämä ohjeet ohjauksen kera koulun käyttöön. Ohjeiden tehtävänä on aut- taa koulujen turvallisuustilanteiden hahmottamista, luoda toimintamalleja poikkeuksellisten tilantei- den varalle, helpottaa tilanteen tunnistamista sekä auttaa uhka-arvion tekemisessä. (Sisäasiainmi- nisteriö 2010, 16.)

Koulurakennusten käyttäjämäärät voivat kasvaa, jolloin riskit ja niiden hallinta vaikeutuu. Tällaisia tilanteita voi syntyä, jos koulurakennuksiin liittyy omalta osaltaan riskejä lisääviä toimintoja, esimerkiksi päiväkoteja, nuorisotiloja sekä urheilu- tai muita kokoontumistiloja aamu- ja iltakäyttöineen. Tilanne johtaa siihen, ettei koulurakennuksissa ole välttämättä aina tilat tuntevaa, vakituista henkilökuntaa paikalla. (Sisäasiainministeriö 2010, 15–16.)

Koulutuksella on ratkaiseva merkitys turvallisuuden ylläpidon kannalta. Turvallisuussuunnittelun osana on laadittava menettelyt, joiden mukaan suunnitelmiin kirjatut järjestelyt ja ohjeet saatetaan asianomaisten tietoon. Turvallisuuteen liittyvää koulutusta ja harjoituksia on järjestettävä kouluissa riittävästi. Kaikki turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeistukset tulee ottaa huomioon koulutuksessa. Koulun koko henkilökunnalle tulee suunnata turvallisuuskoulutusta. Harjoitusten suunnitteluun antavat tukea paikalliset turvallisuusviranomaiset, ja he osallistuvat tarvittaessa niiden järjestämiseen. Harjoitukset tulee järjestää siten, että ne suuntautuvat kaikille koulussa toimiville. (Sisäasiainministeriö 2010, 24.)

2.6 Paloturvallisuus

Rakennuksen paloturvallisuuteen liittyviä asioita käsitellään jo rakennuslupaa haettaessa ja käytön aikaista valvontaa suorittaa pelastusviranomainen. Pelastuslaki velvoittaa rakennuksen käyttäjää varautumaan mahdollisiin onnettomuuksiin sekä huolehtimaan, että käytönaikainen toiminta on turvallista. Erilaisilla paloturvallisuutta ylläpitävillä ja parantavilla ratkaisuilla pyritään varautumaan palotilanteisiin ja muihin häiriötilanteisiin. (Opetushallitus 2022.)

Palo- ja pelastusturvallisuuteen kuuluvat varautumistoimenpiteet myös väkivalta- ja uhkatilanteisiin sekä muihin onnettomuuksiin, kuten vaarallisten aineiden tai kaasujen vaikutukselta suojautumiseen. Alkutoimenpiteisiin on tärkeä varautua etukäteen, mahdollisen tulipalon sattuessa onnettomuus on voinut kehittyä pitkälle ennen viranomaisten saapumista kohteeseen. Tästä syystä toimenpiteitä palon havaitsemisen- ja hätäilmoituksen jälkeen on suunniteltava ja harjoiteltava. Mahdollisimman nopean avunsaamiseen vaikuttaa eri viranomaisten pääsy kohteeseen. Tästä syystä opasteiden kohteeseen tulee olla kunnossa, selkeät ja päivitettyinä myös pelastuslaitoksen kohdekortteihin. Oppilaitoksen olisikin hyvä selvittää yhdessä paikallisen viranomaisen kanssa, onko kohteeseen tarpeellista järjestää viranomaisia varten oma turvallisuuslaatikko, josta löytyvät ajantasaiset tiedot viranomaisia varten. (Opetushallitus 2022.)

Pelastuslaitokset laativat alueelleen toimintavalmiusaikoja. Palossa syttynyt tila voi vaurioitua vakavasti jo ennen kuin pelastuslaitos saapuu. Tästä syystä ripeä omatoiminen pelastautuminen ja alkusammutuksen tekeminen ovat oleellisia toimenpiteitä välittömästi palon havaitsemisen ja paloilmoituksen suorittamisen jälkeen. (Opetushallitus 2022.)

Poliisilla on yleensä pidempi toimintavalmiusaika kuin pelastuslaitoksella. Haastavia häiriötilanteita turvallisuusviranomaisten kannalta ovat sellaiset, joissa esimerkiksi ammutaan ja samalla hetkellä sytytetään tulipaloja. Edellytyksenä nopean avun saamiseen on, että tilojen opasteet ja merkinnät ovat selkeät ja yhtenevät sekä kiinteistössä että pelastuslaitoksen kohdekorteissa, koska pelastajat ja poliisit eivät välttämättä tunne kiinteistöä, jossa häiriö tapahtuu. (Opetushallitus 2022.)

Eniten kuolemia ja vammautumisia tulipaloissa aiheutuu savukaasuista. Savukaasujen leviämistä ei ole estetty palo-osaston sisällä. Varsinkin vanhoissa rakennuksissa opetustilojen ilmanvaihto on yhteydessä käytävän ilmanvaihtoon. Palo- ja savukaasut leviävät nopeasti useampikerroksisissa auloissa, minkä takia niihin on tehty erityisiä paloteknisiä ratkaisuja. Useampikerroksiset avoyhteydessä olevat aulatilat vanhoissa oppilaitoksissa eivät aina vastaa nykyisiä vaatimuksia palo-osastoinniltaan tai savukaasujen hallinnan osalta. Savunpoistoluukut on yleensä järjestetty oppilaitoksissa auloihin ja portaakkoihin. (Opetushallitus 2022.)

Voimassa olevien vaatimusten mukaan oppilaitosten ja päiväkotien samoin kuin muiden julkisten rakennusten poistumisalueilta tulee olla vähintään kaksi uloskäytävää. On olemassa jonkin verran iäkkäämpää rakennuskantaa, josta puuttuu toinen uloskäytävä tai jonka uloskäytävää ei ole osastoitu erottavilla seinärakenteilla, vaan poistuminen tapahtuu palo-osaston sisäisiä avoportaita myöten. (Opetushallitus 2022.)

Toiminta- ja opetustiloista on suositeltavaa järjestää turvallinen varatie ulos esimerkiksi helposti avattavan ja riittävän suuren ikkunan kautta. On tärkeää järjestää ylemmistäkin kerroksista reitti ihmisten pelastamiseksi esimerkiksi ikkunoiden kautta. Poistumistie on suositeltavaa järjestää myös varhaiskasvatuksen lepo- ja vuorokotien kautta. Väkivaltatilanteissa ratkaisu palvelee myös pakenemisreittinä. (Opetushallitus 2022.)

2.7 Henkilöturvallisuus

Henkilöturvallisuuden lähtökohtana ja lopputuloksena on aina ihminen. Ihmisiä suojataan henkilöturvallisuuden avulla rikoksilta, häiriöiltä ja muilta onnettomuuksilta. Oppilaitosyhteisössä kaikki oleskelevat sekä siellä vierailevat kuuluvat henkilöturvallisuuden piiriin. Turvallisuusjohtamisen perustana on, ettei onnettomuuksia tapahtuisi ja että kaikki onnettomuudet sekä tapaturmat ovat esitettävissä. Tähän tavoitteeseen päästään sitouttamalla kaikki yhteiseen turvallisuutta edistävään toimintaan ja korostamalla kaikkien yhteisön jäsenten vastuuta turvallisuudesta. Henkilöstön perehdytys ja koulutus riskiperusteisesti lisää turvallisuusajattelua sekä ammattitaitoa. (Rikander 2021, 49 ja 53.)

Oppilaitosten suorittaman riskienhallinnan avulla selvitetään juuri kyseiseen oppilaitokseen kohdistuvat häiriötilanteet. Riskienhallinta on prosessi, jolla selvitetään kiinteistöön, laitokseen ja näissä

oleviin ihmisiin kohdistuvat riskit sekä arvioidaan niiden todennäköisyyttä ja merkittävyyttä. Edellä mainitulla prosessilla luodaan suunnitelmat, toimintamallit sekä harjoitustarpeet kyseiseen oppilaitokseen. Oppilaitoksen omiin tarpeisiin luodulla riskienhallintaprosessilla pystytään välttämään muiden samankaltaisten kohteiden kopiointi, jolloin kaikki toimenpiteet on suunniteltu omiin tarpeisiin. Suunnitelmia ja harjoituksia tulee tehdä siten, että ne ovat tehty omaan toimintaympäristön tarpeisiin eikä sen takia että niitä vain ”täytyy” tehdä. (Laurean sisälle suojautumisjulkaisu 2017, 17–18.)

Turvallisuutta kehittäville toiminnoille pyritään siihen, että organisaation tehtävä kykenee jatkumaan sekä ehkäistä mahdollisia riskejä toteutumasta. Mikäli toiminnassa ennalta selvitetty riskit toteutuvat, riskienhallinnan tavoitteena on seurausten minimointi ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen. (Rikander 2021, 45.)

3 OPPILAITOSTEN UHKATILANTEET JA NIIDEN HALLINTA

Ennalta arvaamattomia uhkia ovat luoneet yhteiskunnan muutokset. Uhkiin on varauduttava ja niiden syntyminen on pyrittävä ehkäisemään. Uhka oppilaitosta kohtaan voi muodostua oppilaitoksen sisä- tai ulkopuolelta. Uhkiin varautuminen on vaikeaa, sillä Suomessa oppilaitokset ovat avoimia ja liikkumista niissä ei ole yleensä rajoitettu. Uhka voi kohdistua oppilaitoksessa opiskeleviin tai niissä työskentelevään henkilökuntaan. (Sisäasiainministeriö 2010, 2.)

Aiemmin julkisten tilojen sekä oppilaitosten turvallisuutta uhkaavina ja yllättävinä tilanteina on pidetty yleensä tulipaloa. Ikävät tapahtumat ulkomailla ja kotimaassa ovat osoittaneet, että kaikissa julkisissa tiloissa tulee varautua myös suuriin ihmismassoihin kohdistuviin fyysisiin uhkatekijöihin. Viime aikoina on ilmennyt myös tilanteita, joissa oppilaitosten turvallisuutta on koeteltu erilaisilla uhkauksilla oppilaitosta kohtaan. Myös monien koulujen ilmapiiri on kiristynyt ja työrauha heikentynyt. (Rikander 2021, 241–242.)

Oppilaitos saattaa kohdata ulkoista tai sisäistä uhkaa toiminnassaan. Ulkoisia uhkia oppilaitokselle voivat olla muun muassa katkokset sähkö- tai vedenjakelussa, ruokamyrkytys tai vaikkapa tulipalo. Sisäisiä uhkia oppilaitokselle saattavat olla yhteisöön kuuluvan henkilön tekemä väkivalta, samaan yhteisöön kuuluvan henkilön loukkaantuminen tai kuolemantapaus. Myös muunlaiset tilanteet oppilaitoksissa voivat toimia turvallisuutta heikentäviä tekijöitä, kuten opettajien lomautukset. Opettajien väheneminen saattaa heikentää oppilaiden turvallisuuden tunnetta koulussa. (Rikander 2021, 244.)

Mahdolliset uhkatilanteet voidaan jakaa hiipiviin tai yllättäviin uhkiin. Yllättävät uhat voivat pahimmillaan kohdistua suureen ihmisjoukkoon väkivallan tekona oman yhteisön tai ulkopuolisten henkilöiden toimesta. Hiipiviä uhkia voivat olla esimerkiksi oppilaitoksen sisäilmaongelmat tai huono työskentelyilmapiiri. Myös normaali arjessa tapahtuvat pienet poikkeamat voivat luoda turvallisuus uhkia tulevaisuudessa. Mikäli pieniinkin poikkeamiin jätetään reagoimatta, saatetaan yhteisöön luoda jopa vahingossa hiljaisen hyväksymisen ilmapiiri ja tapakulttuuri, jossa tietynlaiset poikkeamat hyväksytään. (Rikander 2021, 245.)

3.1 Koulusurmien lähtökohtia

Yhdysvaltojen liittovaltion poliisi julkaisi vuonna 2000 raportin, jossa käsiteltiin koulusurmaajien taustoja. Yhdysvaltojen salainen palvelu julkaisi vuonna 2002 raportin, jossa se analysoi 37 koulusurmaa ja niiden taustoja. Koulusurmista on myös julkaistu kirjoja, joista laajalti siteerattu on yhdysvaltalaisen tutkimusryhmän kirja vuodelta 2004. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 101.)

Yhdysvaltalaisen tutkimusryhmän mukaan välttämättömiä asioita koulusurmaajan taustoissa ovat seuraavat asiat (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 101–102):

- “1. Tekijä kokee itsensä syrjäytyneeksi tai irralliseksi lähiyhteisöstään.
2. Tekijällä on psykososiaalisia ongelmia ja yksilöllistä haavoittuvuutta, johon liittyy huono ongelmien käsittelytaito.
3. On olemassa kulttuurinen malli, joka antaa keinon ja muodon ilmiölle, ja johon tässä tapauksessa liittyy aseiden ja hyökkäysten ihannoiti ulospääsynä marginalisoitumisesta. Tällainen ongelmanratkaisukeino voi nousta mediatuotteista kuten väkivaltaisista elokuvista tai toisista koulusurmista.
4. Tekijällä on ollut väkivaltaisia mielikuvia ja tuotoksia sekä muita varoittavia signaaleja, joita ei ole huomattu riittävän ajoissa tai joihin ei ole tartuttu.
5. Tekijällä on ollut ase käytettävissä tai helppo päästä aseisiin käsiksi.”

Kauhajoen koulusurmien kannalta Yhdysvaltojen salaisen palvelun raportista voidaan nostaa esiin tiettyjä olennaisia seikkoja. Tapahtumakoulu on useimmiten pienellä paikkakunnalla ja koulusurmat tapahtuvat yleensä päivällä. Teko on yleensä etukäteen suunniteltu, ja teko ei perustu hetken mieli-johteeseen. Suunnitelmasta on ollut etukäteen viitteitä jollain toisella neljässä tapauksessa viidestä ja muutamassa tapauksessa joku toinen nuori on avustanut suunnittelussa. Asiasta tietoisia ovat olleet yleensä nuoria. Uhkaus ei ole tyypillisesti kohdistunut suoraan uhriin. Uhrin ovat usein sivullisia, mutta jokin uhri on saatettu valita etukäteen. Muutamat seikat ovat yllidustettuina yhdysvaltalaisen koulusurmaajien taustassa, vaikka tekijöillä ei ole yhtenäistä profiilia. Hyökkääjistä kaikki olivat koulun nykyisiä tai entisiä miesopiskelijoita. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 102.)

Salaisen palvelun raportin mukaan lähes kaikki koulusurmaajat (93 %) olivat herättäneet huolta muissa ennen tapahtumaa. Moni oli kokenut kiusaamista, hylkimistä tai vahingoittamista. Valtaosa eli 78 % oli kärsinyt masennuksesta, ja heillä oli ollut itsemurha-ajatuksia tai -yrityksiä. Ennen surmatekoja lähes kaikilla (98 %) oli vakava menetys. Menetykset olivat liittyneet omaan asemaan esimerkiksi julkisen nöyryyttämisen kautta tai läheiseen ihmissuhteeseen. Noin kolmanneksella oli aiempaa väkivaltaista tai rikollista käyttäytymistä. Sen sijaan ei näytä pitävän paikkaansa käsitys siitä, että tekijä olisi aina yksinäinen ja vailla ystäviä. Täysin vailla ystävää oli 12 % tekijöistä. Syrjään vetäytyviä oli noin kolmannes tekijöistä. Salaisen palvelun raportissa on käsitelty kouluihin liittyviä tekijöitä ja perhetaustoja vain vähän. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 102.)

Analysoitavana tutkimuksissa on ollut myös niitä kouluja, joissa riski koulusurmiin on kohonnut. Niitä on olemassa kahdenlaisia, jotka käsittävät kaksi eri ääripäätä. Ensimmäisessä ääripäässä on oppilaiden keskinäistä kahinointia, aktiivista jengiytymistä, opettajien tyytymättömyyttä ja voimattomuutta, ontuvaa yhteistyötä koulun ja kodin välillä, vakavia järjestyshäiriöitä, epäselvää auktoriteettijärjestystä, pelkoa, koulupudokkaita ja suuri määrä huonosti suoriutuvia koululaisia. Toisessa ääripäässä on erinomaiseen akateemiseen suoriutumiseen tähtäävä huippukoulu, jossa ongelmat kielletään tai niitä vaimennetaan. Turvallisia ihmissuhteita ei arvosteta, ja oppilaiden kiinnittyminen kouluun on löyhää. Yhteistä molemmissa ääripäissä on se, että kouluyhteisöä leimaa puute selkeistä ja toimivista kiusaamisen ehkäisy- ja puuttumissuunnitelmista. Koulua tulee lähestyä keskeisenä paikkana paitsi oppimiselle, myös kasvamiselle ja ystävyyssuhteiden solmimiselle. Täten koulujen tarkastelu surmien tekopaikkana vaatii laaja-alaista sosiaalisen ilmapiirin tarkastelu. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 103.)

3.2 Koulusurmia Suomessa

Suomessa kouluampumistapauksia on tapahtunut kaksi kappaletta. Jokelan koulukeskuksen 7.11.2007 ja Kauhajoella Seinäjoen ammattikorkeakoulun 23.9.2008 joukkosurmat toteutti oppilaitoksen oppilas ampumalla useita ihmisiä. Uhkaukset opetusalan laitoksia kohtaan lisääntyivät jokaisen ampumistapauksen jälkeen. Ajanjaksolla 7.11.2007-30.9.2009 poliisille tuli tietoon kaikkiaan 358 uhkausta. (Sisäasiainministeriö 2010, 2.)

Poliisihallituksen tilastoissa on huomioitu teot, joissa henkilö uhkaa koulua, oppilaitosta, oppilaita, oppilaitoksen henkilökuntaa väkivallalla sisältäen koulusurmiin liittyviä piirteitä (ei yksittäisten henkilöiden välisiä uhkauksia ja ristiriitoja), oppilaitoksiin kohdistuneet uhkaavat viestit, kuvat ja media internetissä sekä joukkosurmiin tai niillä vihjailuun liittyvät viestit internetissä. Koulu-uhkaukseksi on voinut tilastoitua myös tapauksia, joissa varsinaista uhkausta ei ole esitetty, mutta poliisille on ilmoitettu henkilön huolestuttavasta käyttäytymisestä. Kyseisiin tapauksiin liittyy usein joukkosurmien ihannoitua siten, että henkilön puheet ja käyttäytyminen aiheuttavat ympäristöön pelkoa. Tapauksista osa on edennyt esitutkintaan ja syyteharkintaan saakka, mutta suuri osa on jäänyt poliisin suorittamiin puhuttamisiin ja tukipalveluihin ohjaamisiin. Edellä mainittujen kriteerien mukaisia uhkauksia Poliisihallituksen tietoon vuonna 2010 tuli 101 kappaletta, vuonna 2011 tuli 71 kappaletta, vuonna 2012 tuli 54 kappaletta ja vuonna 2014 tuli 65 kappaletta. Vakaviksi arvioituja uhkaajia on tullut vuosittain ilmi 4–6 kappaletta. Uhkaajan mukaan hän olisi todennäköisesti mennyt muutaman päivän sisällä kohteeseen, ellei poliisi olisi tullut väliin. (Laukka 2018, 17.)

Jokelan koulusurmat

Lukiolainen ampui Jokelan koulukeskuksessa kahdeksan henkilöä ja itsensä 7.11.2007. Koulusurmat olivat monisyinen ja monipolvinen tapahtuma ja samalla tahallinen rikollinen teko. Murhan tunnusmerkistössä Jokelan koulusurmat olivat tarkoitetulla tavalla suunnitelmallinen. (Jokelan koulusurmien tutkintalautakunta 2009, 5.)

Suomen kouluissa sekä Jokelan koulukeskuksessa ei varauduttu koulusurman kaltaiseen uuteen tilanteeseen. Vaarassa olleiden toiminnasta puuttui suunnitelmallisuus ja toiminta ei ollut kaikin osin yhtenäistä. Koulukiinteistön rakenteelliset ratkaisut oli tehty lähinnä tulipaloa ajatellen. Koulupäivänsä tuloa tulee olla suunnitelmissa huomioitava riski. (Jokelan koulusurmien tutkintalautakunta 2009, 123.)

Jokelan koulusurmien tutkintalautakunta esitti 13 suositusta koulusurmien todennäköisyyden pienentämiseksi ja koulusurmien aiheuttamien vahinkojen vähentämiseksi. Useimmat suosituksista liittyivät syrjäytymisen ehkäisyyn, mutta osaltaan myös viranomaisten ja tiedotusvälineiden toimintaan. Jokelan koulusurmaaja oli syrjäytynyt, mihin liittyi useita osatekijöitä. Tutkintalautakunta totesi, että suurimmat vaikutusmahdollisuudet syrjäytymisen ehkäisemiseen on perheillä, kasvatuksella ja kouluyhteisöillä. Suuri vaikutus syrjäytymisen ehkäisemiseen on myös muulla yhteiskunnalla ja internetympäristöllä. (Jokelan koulusurmien tutkintalautakunta 2009, 121.)

Yksi Jokelan koulusurmien tutkintalautakunnan suosituksista koski koulujen kokonaisturvallisuuden suunnittelua. Suositus numero 6 mukaan sisäasiainministeriön ja opetusministeriön tulisi ohjeistaa koulujen kokonaisturvallisuuden suunnittelu, eri suunnitelmien yhteensovittaminen ja suunnitelmien käyttöönotto. Suunnittelun tulee sisältää erilaisten riskien tunnistaminen ja niiden toteutumisen ennaltaehkäisy. Suunnittelun toteutus saattaa edellyttää esimerkiksi kuulutuslaitteistoja, lukitusjärjestelyjä tai muita rakenteellisia ratkaisuja sekä toimintamalleja eri uhkatilanteisiin. (Jokelan koulusurmien tutkintalautakunta 2009, 123.)

Kauhajoen koulusurmat

Kauhajoella 22-vuotias ammattikorkeakoulun opiskelija tuli kouluunsa ja ampui yhdeksän oman opiskelijaryhmänsä oppilasta, opettajan ja lopuksi itsensä 23.9.2008. Tekijä sytytti rakennuksessa useita tulipaloja mukanaan olleella polttoaineella. Tapahtumaluokassa olleista selvisi hengissä kolme opiskelijaa, joista yksi sai ampumavamman päähänsä. Tapahtumasta aiheutui psykososiaalisesti mittavat vahingot. Tekijä käytti teossaan pienikaliiperista, mutta silti suuret vahingot mahdollistavaa itselataavaa eli puoliautomaattista ampuma-asetta. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 5.)

Se, että tekijästä tuli koulusurmaaja, oli monien seikkojen ja pitkän kehityksen seurausta. Tekijällä oli ollut mielenterveysongelmia noin kymmenen vuoden ajan ja hän oli sairastumassa yhä vakavammin. Koulusurmien tekijän ongelmiin myötävaikuttivat hänen elämänkulkuunsa liittyneet tapahtumat. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 5.)

Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta päätyi antamaan Kauhajoen koulusurmista yhdeksän suositusta. Yksi suosituksista koskee nuorten mielenterveyshoidon kehittämistä. Muita suosituksia olivat opiskelijaterveydenhuollon vahvistaminen erityisesti mielenterveyden osalta, sukupolvien välisen vuorovaikutuksen parantaminen oppilaitoksissa, oppilaitosten kokonaisvaltainen turvallisuussuunnittelu, moniviranomaistilanteen johtaminen, viranomaisyhteistyö ennaltaehkäisyssä ja psykososiaalisen tuen koordinointi. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 5.)

Yksi Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunnan suosituksista koski oppilaitosten turvallisuuteen liittyvää suunnittelua ja ohjeistusta. Suositus numero 6 mukaan sisäasiainministeriön, opetusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön tulisi yhdessä huolehtia siitä, että turvallisuuteen liittyvä suunnittelu ja ohjeistus keskitetään oppilaitoksissa yhteen säännöllisesti päivitettävään asiakirjaan. Suunnittelussa ja ohjeistuksessa keskeistä on riskien tunnistaminen, niiden toteutumisen suunnitelmallinen ehkäisy sekä helposti opittavat ja esimerkiksi taskukokoisena opiskelijoille jaettavat toimintamallit eri tilanteisiin. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 154.)

Kauhajoen koulusurmissa surmatyö rajoittui yhteen luokkaan. Surmatyön rajoittumista edesauttoi omatoiminen pelastautuminen sekä poistumiskäsky, joka annettiin kuulutusjärjestelmällä. Kauhajoen tapauksessa koulu ei ollut suunnitelmissa tunnistanut koulusurman kaltaista tapahtumaa riskiksi, vaikka koulu oli varautunut erilaisiin tilanteisiin. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 153.)

Pelastussuunnitelmaa edellytetään pelastuslainsäädännön mukaisesti oppilaitoksille. Pelastussuunnitelmassa painopiste on yleensä paloturvallisuudessa, mutta myös muissa onnettomuuksissa. Opetussuunnitelman perusteissa peruskouluille ja lukiolle vaaditaan kriisisuunnitelmaa ja suunnitelmaa oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta. Ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskevassa lainsäädännössä on vastaavat varautumisvelvoitteet. Työturvallisuussäädöksissä käsitellään henkilökuntaa koskevia turvallisuusasioita. Paikallista turvallisuussuunnittelua tehdään kunnallisella tasolla sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaisesti. Poliisilla on suunnittelun johtovastuu Kauhajoella. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 153.)

Oppilaitosten ja koulujen näkökulmasta tarkasteltuna velvoitteet vaikuttavat monimutkaisilta ja jaakantuneilta. Kokonaisuuden sijaan korostuvat jokaisen aiheen omat erityispiirteet. Useiden erillis-

ten suunnitelmien ylläpitäminen ja kouluttaminen on haastavaa. Eri suunnitelmissa voi olla päällekkäisyyksiä sekä niiden väliin voi jäädä aukkoja. Pelastussuunnittelu toiminee parhaiten oppilaitosten tasolla, jota ohjaa pelastusviranomaisen säännöllisissä palotarkastuksissa. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 153–154.)

Kokonaisvaltainen, laajasti turvallisuusriskejä arvioiva lähestymistapa edistäisi turvallisuussuunnittelun tuloksellisuutta. Riskien tunnistamista edesauttavat tiedot muualla ja omassa yhteisössä sattuneista onnettomuuksista, vaaratilanteista ja muista tapahtumista. Koulusurmissa ilmiö muuttuu ja kehittyy. Perusta onnettomuuksien ja muiden tapahtumien ehkäisemiselle saadaan riskien tunnistamisesta. Tämä on jäänyt usein pelastussuunnittelussa vain vähälle huomiolle. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 154.)

3.3 Koulusurmia Yhdysvalloissa

Yhdysvalloissa Columbinen lukiossa huhtikuun 20. päivänä 1999 kaksi lukiolaista, jotka olivat aseistettuina käsiaseilla, kiväärillä, haulikoilla, veitsillä ja useilla propaaniputkipommeilla, surmasivat 12 oppilasta ja yhden opettajan sekä haavoittivat useita muita. Noin kahdeksan vuotta myöhemmin, 16. huhtikuuta 2007, Virginian Techissä Yhdysvalloissa vanhempi henkilö, joka kantoi kahta käsiasetta, ampui surmaten kaksi opiskelijaa asuntolassa ennen kuin käveli asuntolalta luokahuoneeseen, jossa murhasi 30 muuta opiskelijaa ja viisi professoria. Viisi ja puoli vuotta myöhemmin, aamulla 14. joulukuuta 2012, 20-vuotias mies kohtasi lukitut ovet, ampui ulos etuoven oikealla puolella olevasta levylassi-ikkunasta ja meni Sandy Hookin peruskouluun. Mies oli aseistautunut kiväärillä ja kahdella käsiaseella sekä pukeutunut varusteliiviin, joka oli täytettynä patruunoilla. Mies surmasi 20 lasta ja kuusi aikuista. (Jonson 2017, 956.)

Kouluampumiset ovat olleet Amerikassa keskeisiä otsikoita viimeisten 17 vuoden aikana. Amerikassa on ollut lukuisia kouluampumisia vuosien 1999 ja 2012 välillä. Julmuus ja merkittävä ihmishenkien menetys korostuvat hyökkäyksissä, jotka tapahtuivat Columbinen lukiossa, Virginian Techissä sekä Sandy Hookin peruskoulussa. (Jonson 2017, 956.)

3.4 Tulipalot oppilaitoksissa

Kouvolan koulupalon tutkinnassa Onnettomuustutkintakeskus perehtyi yleissivistävissä oppilaitoksissa vuosina 2009–2013 tapahtuneisiin rakennuspaloihin ja rakennuspalovaaroihin. Tutkimuksessa hyödynnettiin pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastointijärjestelmää (PRONTO). (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 43.)

Taulukko 1. Syttymistilat oppilaitoksissa vuosina 2009–2013 (Onnettomuustutkintakeskus).

Syttymistila	Yhteensä
Luokkahuone tai kokoustila	97
Rakennuksen ulkopuolella	31
Keittiö	23
WC	20
Eteinen tai aula	19
Kellari, muu maanalainen rakennustila	14
Sähkötila	13
Ei voida arvioida	11
Roskالااتikko, jätekatos tai jätehuone	9
Toimistotila	7
Muu rakennuksen tila	95
Kaikki yhteensä	339

Viiden vuoden jaksoon sisältyi yhteensä 339 tapausta. Niistä rakennuspaloiksi luokiteltiin 94 ja rakennuspalovaaroiksi 245 (taulukko 1). Viiden vuoden aikana tarkastelujakson vuosittaiset tapaukset olivat samalla tasolla eli noin 65–70 tapausta vuodessa. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 43.)

Yli puolessa tapauksista ihmisen toiminta oli vaikuttimena tapahtuman syntymiseen. Noin kolmasosassa tapauksista syynä oli koneen tai laitteen vika ja lopuissa tapauksissa tulipalon tai sen vaaran oli aiheuttanut joku muu tekijä. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 43.)

Vielä erikseen pelastuslaitos arvioi palon tahallisuutta. Pelastuslaitos arvioi, että joka neljäs palo oli tahallaan sytytetty. Joka neljäs palo on noin puolet niistä tulipaloista tai palon aluista, joihin ihmisen toiminnalla oli vaikutusta. Tahallaan sytytetyistä tulipaloista neljännes oli rakennuksen ulkopuolella ja kolme neljäsosaa koulurakennuksen sisällä. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 44.)

Kouvolan koulupalo

Tiistaina aamupäivällä 11.2.2014 Kouvolan yhteiskoulussa syttyi tulipalo. Alkunsa tulipalo sai viikaantuneesta sähkökaapelista liikuntasalin nurkkauksessa sähkökeskuksen takana olleessa umpinaisessa tilassa. Aamupäivän aikana kuumentuneesta kaapelista levisi outoa hajua. Koulun henkilökunta ja huoltomies selvittivät tuloksetta hajun lähdettä. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3.)

Lopulta piilossa kehittynyt palo kasvoi ja levisi tyhjään liikuntasaliin. Urkuparven säleikön kautta savua levisi aulaan, jolloin ihmiset alkoivat siirtyä ulos. Lukion rehtori tarkasti luokkahuoneita ja käski ihmisiä poistumaan. Poistumiskehotuksen kuulutti yläkoulun rehtori, minkä jälkeen hän tarkasti luokkahuoneita. Kaikkiin luokkiin kuulutus ei kuulunut, sillä osassa luokkia kaiuttimet oli laitettu hiljaiselle tai kokonaan pois päältä. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3.)

Paloa ei havaittu aikaisemmin, sillä koulussa ei ollut paloilmoitinjärjestelmää. Poistumista viivästytti tietämättömyys tulipalosta, sillä tieto tulipalosta ei heti tavoittanut kaikkia. Hyödyntämättä jäi yksi poistumisreittimahdollisuus, koska kyseinen reitti ei ollut tarpeeksi selkeä ja tiedostettu käytettäväksi hätäpoistumisessa. Usealle henkilölle reitti olisi ollut lyhin ja savuttomin tie ulos. Pääovien läheisyydessä ollut luokka havaitsi tilanteen viimeisenä, kun pelastajat olivat jo saapuneet aulaan ja aloittaneet sammutusvalmistelut. Koulurakennuksen itäpäädyn toisesta kerroksesta pelastajat pelastivat kaksi henkilöä tikkailla ikkunan kautta. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3.)

Useilla rakennuksesta poistuneilla oli päällään sisävaatteet ja joiltakin puuttui jalkineet. Kentälle ulos siirtyneet opettajat ja oppilaat odottivat kylmässä ja loskaisessa kelissä pitkään ohjeistusta ja lupaa siirtyä lämpimään suojapaikkaan toiselle koululle. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3.)

Paikan päällä ensihoidon yksiköt hoitivat yhdeksää lievästi loukkaantunutta henkilöä. Valtaosalla lievästi loukkaantuneista oli savusta aiheutuneita hengitystieongelmia. Kellään ei ilmennyt kuljettamisen tarvetta sairaalahoitoon. Koulurakennukseen aiheutui huomattavat vahingot. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3.)

Onnettomuustutkintakeskus antoi Kouvolan koulupalosta seuraavia suosituksia (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3):

- "Ympäristöministeriö huolehtii siitä, että uusiin koulurakennuksiin joitain perusteltuja poikkeuksia lukuun ottamatta asennetaan automaattinen paloilmoitinjärjestelmä ja kuulutuslaitteisto.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ohjeistuksellaan huolehtivat, että kunnat ja muut oppilaitoksia hallinnoivat tekevät käytössä oleville oppilaitoksilleen asianmukaisen paloilmoitinjärjestelmän ja kuulutuslaitteiston tarpeen ja toimivuuden arvioinnin."

Onnettomuustutkintakeskus toistaa kaksi Jokelan koulusurmien 2007 ja Kauhajoen koulusurmien 2008 tutkinnoissa annettua suositusta:

“Sisäministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön tulisi yhdessä huolehtia siitä, että turvallisuuteen liittyvä suunnittelu ja ohjeistus keskitetään oppilaitoksissa yhteen säännöllisesti päivitettävään asiakirjaan. Keskeisiä asioita ovat riskien tunnistaminen, niiden toteutumisen suunnitelmallinen ehkäisy sekä helposti opittavat ja esimerkiksi taskukokoisena opiskelijoille jaettavat toimintamallit eri tilanteisiin. Sisäministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi ohjeistaa koulujen kokonaisturvallisuuden suunnittelu, eri suunnitelmien yhteensovittaminen ja suunnitelmien käyttöönotto. Suunnittelun tulee sisältää erilaisten riskien tunnistaminen ja niiden toteutumisen ennaltaehkäisy. Se voi edellyttää esimerkiksi kuulutuslaitteistoja, lukitusjärjestelyjä tai muita rakenteellisia ratkaisuja sekä toimintamalleja erilaisiin uhkatilanteisiin.” (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 3).

Vuosien 2007 ja 2008 koulusurmien tutkinnassa todettiin jo, että turvallisuussuunnitteluvuorot vaikuttavat oppilaitosten näkökulmasta monimutkaisilta. Haastavaa on se, että useita erillään olevia suunnitelmia ei kyetä kouluttamaan ja ylläpitämään riittävästi. Suunnitelmissa voi olla myös päällekkäisyyksiä, ja niiden väliin voi jäädä aukkoja. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 65.)

Ennen koulupaltoa Kouvolan kaupunki ja yhteiskoulu olivat tehneet vuosia paljon turvallisuustyötä. Turvallisuuskansiota oli rakennettu, harjoituksia pidetty ja turvallisuusohjeet oli kiinnitetty luokkien oviin. Rehtoreilla oli runsaasti turvallisuustyöhön liittyvää aineistoa. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 66.)

Kaupungin toimittaman turvakansiomallin kohtia oli kuitenkin jäänyt päivittämättä kouluun sopiviksi. Harjoituksissa tehdyt havainnot toimimattomista kuulutuksista ja poistumisreittien valinnasta olivat jääneet korjaamatta. Kokoontumisaikaa poistuneista huolehtiminen oli jäänyt pohtimatta. Oli käynyt ilmi, että vähintään osa henkilökunnasta ei ollut perehtynyt turvallisuusohjeisiin. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 66.)

Ulkoapäin tulevat vaatimukset koulu koki monimutkaisiksi ja hajanaisiksi sekä korosti, että kouluissa ei ole pelastustoiminnan ammattilaisia. Turvallisuusohjeet olisivat parempia, jos ne olisivat lyhyitä, yhtenäisiä ja helposti omaksuttavia. Toimijoiden pirstaleisuus saattaa hankaloittaa suunnittelua ja toimenpiteiden toteuttamista kunnissa. Kiinteistön käyttäjänä on koulu, kiinteistöstä huolehtii esimerkiksi tilaliikelaitos ja kunnanvaltuusto päättää määrärahoista. Yhteistyön tulee olla toimivaa. (Onnettomuustutkintakeskus 2014, 66.)

3.5 Uhkatilanteisiin varautuminen

Ennaltaehkäisevä vaikutus saavutetaan rakennusten rakenteellisella ja mekaanisella suojauksella. Turvajärjestelmillä ehkäistään ilkivaltaa, varkauksia ja väkivaltaa koulussa ja sen alueella. Ne lisäävät parhaimmillaan oppilaiden ja henkilökunnan henkistä ja fyysistä turvallisuutta. Turvajärjestelmien avulla kyetään estämään vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa sekä pelastussuunnittelussa ilmenneiden riskien ja uhkien toteutumista sekä onnistua vaara- ja uhkatilanteiden ehkäisyssä. (Sisäasiainministeriö 2010, 19.)

Koulurakennuksen suunnittelussa, koulun sisäisessä hälytysjärjestelmässä sekä pelastajien työn onnistumisen varmistamisessa on otettava huomioon henkilövahinkojen minimoisen tavoite. Koulurakennuksen suunnittelun osalta tämä voi tarkoittaa muun muassa pelastautumisteiden määrittelyä ja niiden merkitsemistä, lasisten ikkunoiden, seinien ja ovien peittämistä sekä palovaroittimien tai –ilmoittimien ja sprinklerien asentamista. Koulun sisäisessä hälytysjärjestelmässä voidaan huomioida muun muassa kuulutusjärjestelmän kaksisuuntaisuus ja muunneltavuus sekä varoitusäänien mahdollisuus. Pelastajien työn onnistumisen varmistamisessa auttaa kiinteistötietojen laatikko ja käytävien merkitseminen. (Sisäasiainministeriö 2010, 19.)

Kaikissa tilanteissa tiloista on kyettävä poistumaan helposti. Käyttölukko tulee olla avattavissa sisäpuolelta ilman avainta. Lukituksen, joka on hätäpoistumiseen tarkoitettu, tulee olla avattavissa sisäpuolelta ilman avainta aina, kun tiloissa oleskellaan. Opetus- ja hallintatilojen ovet on kyettävä lukitsemaan myös sisältäpäin. Ulkoisen uhan varalta ulko-ovien olisi hyvä olla keskuslukittavissa. Etäavattavat järjestelmät tulee varustaa ovipuhelin- ja kamerayhteydellä. (Opetushallitus 2022.)

Kulkureittien ovet ovat usein hankalissa paikoissa toiminnan kannalta. Pienillä lapsilla voi olla vaikeuksia itsenäisesti avata sulkimilla varustettuja ovia. Usein on perusteltua varustaa kulkureittien ovet palotilanteissa automaattisesti sulkeutuvilla sähkömagneettisilla aukipitolaitteilla. Näiden asentaminen käytössä oleviin kiinteistöihin on suhteellisen edullista. Oviin voidaan asentaa muita poikkeustilanteita varten kaukolukituksen mahdollistava ratkaisu. (Opetushallitus 2022.)

3.5.1 Äänentoistolaitteet

Keskeinen oppilaitosympäristön turvallisuutta lisäävä tekijä on kuulutusjärjestelmä. Kuulutusjärjestelmiin on kiinnitetty huomiota Onnettomuustutkintakeskuksen raporteissa, joita se on laatinut Joke-lan vuoden 2007 ja Kauhajoen vuoden 2008 koulusurmista sekä vuoden 2014 Kouvola koulupa-losta. (Opetushallitus 2022.)

Ainakin suuriin yksiköihin (yli 100 lasta/oppilasta/opiskelijaa), erityisoppilaitoksiin sekä kaksi- tai useampikerroksisiin rakennuksiin on suositeltavaa asentaa akkuvarmennettu kuulutusjärjestelmä.

Esimerkiksi poistumiskehotus tai kuulutus muista poikkeustilanteista annetaan kuulutuslaitteella. (Opetushallitus 2022.)

Järjestelmän kattavuudesta koko rakennukseen ja sen käytössä oleville ulkoalueille tulee huolehtia yhteiskäyttöisissä rakennuksissa. Järjestelmä ulotetaan kaikkiin rakennuksiin usean rakennuksen yksiköissä. Kuulutus on kyettävä antamaan useasta toisistaan riippumattomasta paikasta. (Opetushallitus 2022.)

Järjestelmä voi olla kaksisuuntainen tai se voi olla langaton. Esimerkiksi kaksisuuntaisessa järjestelmässä jokaisesta opetustilasta voidaan tehdä kuulutus. Langattomassa järjestelmässä kuulutus voidaan tehdä jokaisesta järjestelmään kytketystä matkapuhelimesta. Päiväkodin ja oppilaitoksen päivittäisessä toiminnassa kuulutuslaitteiston kaiuttimia voidaan hyödyntää monella tavalla. (Opetushallitus 2022.)

Tavallisia keskuskuulutusjärjestelmiä ei säädellä. Tavalliset keskuskuulutusjärjestelmät eivät ole säädöksissä ja standardeissa tarkoitettuja äänievakuointijärjestelmiä, joiden tulee täyttää pelastustoimen laitteista annetun lain vaatimukset ja EU-tasoiset määräykset. (Opetushallitus 2022.)

3.5.2 Palotekniset turvalaitteet

Määräysten mukaiset palotekniset turvalaitteet toteutetaan koulun ja päiväkodin rakentamisen tai peruskorjauksen yhteydessä. Koulu- ja päiväkotirakennuksille annetaan oppilas- ja lapsimääriin sidottuja vaatimuksia sähköverkkoon kytkettävistä palovaroittimista, paloilmoittimista ja hätäkeskukseen kytketyistä paloilmoittimista. (Opetushallitus 2022.)

Lukitusta täydentävällä kulunvalvontajärjestelmällä helpotetaan ja hallitaan kulkua sekä kerätään tietoa siitä. Turvallisuusriskien hallinnassa toimiva kulunvalvonta ja lukitus ovat olennaisia tekijöitä. Vaikka osassa väkivaltatapauksissa tekijällä on ollut pääsyoikeus rakennukseen, rakennuksen ulkokuoren lukitus ja kulunvalvonta pienentävät asiattoman henkilön sisään tunkeutumisen riskiä. Kulunvalvontaa suunniteltaessa myös rakennuksen osastoivia sisäovia voidaan käyttää hyväksi. (Opetushallitus 2022.)

Onnettomuustutkintalautakunnat, jotka ovat tutkineet oppilaitoksissa tapahtuneita vakavia häiriötilanteita, eivät ole katsoneet tarpeelliseksi suositella metallinilmaisimien hankkimista oppilaitoksiin. Lisäksi metallinilmaisimien käyttöön tarvitaan henkilökuntaa, ja ne ovat sen vuoksi kallis ratkaisu. (Opetushallitus 2022.)

3.5.3 Oppilaitosturvallisuus Yhdysvalloissa

Yhdysvalloissa National Clearinghouse for Educational Facilities, joka on oppilaitosten tiloihin suunnittelua tarjoava organisaatio, tarjosi vuonna 2008 ohjeistusta tehokkaaseen kulunvalvontaan oppilaitoksissa. Tärkein asia oli, että päärakennuksessa tulisi olla lukitut sisäänkäynnit, joista vain opiskelijat, henkilökunta, opettajat ja vierailijat voivat päästä henkilökohtaisilla kulkukorteilla, sähköisellä koodilukituksella tai ohjeistetun henkilökunnan hyväksymänä. Pääsisäänkäynnin turvatoimien tehostamisen lisäksi oli myös suositeltavaa, että oppilaitokset rajoittavat sivun ulko-ovien lukumäärää, varmistavat, että suurin osa ovista on avattavissa vain sisäpuolelta ja ovissa on rikkoutumatonta karkaistua lasia niissä ovissa, joihin lasia tarvitaan. Kaikki nämä strategiat pyrkivät valvomaan ja sallimaan sisäänpääsyn vain niille, joilla on laillinen tarkoitus oleskella rakennuksessa, ja rajoittaa niiden pääsyä sisään, jotka eivät liity oppilaitoksen toimintaan. (Jonson 2017, 963.)

Kulunvalvontatoimet on helppo ohittaa, mikäli joku on päättänyt toteuttaa kouluampumisen. Esimerkiksi Westsiden peruskoulussa (Jonesboro, Arkansas), 11- ja 13-vuotiaat ampujat välttivät kaikki kulunvalvontatoimet laukaisemalla palohälytyksen, minkä jälkeen he juoksivat läheiseen metsikköön ja alkoivat ampumaan heidän luokkatovereitaan sekä opettajia, kun he poistuivat koulusta. Ampujat surmasivat neljä oppilasta, yhden opettajan ja haavoittivat 10 muuta. (Jonson 2017, 964.)

Aseistetut poliisit kampuksella ja metallinpaljastimet ovat tyypillisiä vastauksia pelon lievitykseen ja turvallisuuden kasvattamiseen kouluampumisen jälkeen. Ne vaikuttavat järkeenkäyville ja rationaalisilta toimenpiteiltä, jotka parantavat kouluympäristön turvallisuutta. Jokainen näistä toimenpiteistä kuitenkin voi ja on epäonnistunut aiemmin. Oppilaitosten on syytä tiedostaa, että monet kovista turvallisuustoimenpiteistä eivät kokonaan poista kouluampumisuhkaa. Itse asiassa täydellinen riippuvuus näistä toimenpiteistä asettaa opiskelijat vakavaan riskiin, jos joku tulee oppilaitokseen motivoituneena vahingoittamaan. Niin kutsutut koulupoliisit, jotka ovat velvollisuuksiltaan rinnasteisia normaaliin poliisiin tai sheriffeihin, eivät voi olla joka paikassa yhtä aikaa, kulunvalvontatoimenpiteet eivät ole läpäisemättömiä ja metallinpaljastimet ovat helposti ohitettavissa. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että opiskelijat, opettajat ja henkilökunta koulutetaan reagoimaan ja selviytymään, kun heidän ympäristössään tapahtuu joukkoampuminen. (Jonson 2017, 965–966.)

3.6 Uhkatilanteissa toimiminen

Yhdysvalloissa kaksi eri koulukuntaa esittää näkemyksiään siitä, kuinka yksilöiden pitäisi reagoida, jos he löytävät itsensä keskeltä kouluampumista. Toista lähestymistapaa kutsutaan sisälle suojautumiseksi. Tämä lähestymistapa sisältää tyypillisesti henkilöiden ohjeistamisen lukitsemaan sisä-ovet, sammuttamaan valot, pysymään matalana lattialla, siirtymään huoneen nurkkaan kauem-

maksi ovesta ja ikkunoista sekä pysymään hiljaa, kunnes poliisi saapuu paikalle. Toinen koulu-kunta tarjoaa monivaihtoehtoisia toimintamalleja, jotka perustuvat sisälle suojautumiseen ja tarjoa-vat enemmän toimintamalleja yksilöille heidän kohdatessaan kouluampujan. (Jonson 2017, 966.)

Vaikka Yhdysvalloissa useat virastot ovat luoneet oman versionsa monivaihtoehtoisesta toiminta-mallista omalla ainutlaatuisella terminologiallaan (esimerkiksi: juokse, piiloudu, taistele; välttele, käske, puolustaudu; hälytä, suojaudu sisälle, informoi, vastusta, evakuoi), kaikki sisältävät kolme ydinkäsitettä: (a) poistuminen ampumipaikalta, (b) sisälle suojautuminen ja linnoittautuminen ja (c) aktiivinen ampujan vastustaminen. Jokainen toimintamalli suosittelee, että jos jonkin asian voi tehdä turvallisesti, yksilöiden tulisi poistua ampumipaikalta. Aivan kuten ihmisiä on ohjeistettu poistumaan palavasta rakennuksesta, aktiiviselta ampumipaikalta yksilöille on annettu vaihtoeh-doksi juosta pois vaara-alueelta. Monivaihtoehtoisen toimintamallin kannattajat kiistelevät siitä, että pikemminkin paikalta poistuminen kuin asehenkilön vastustaminen on paras tilanne, jos kyseinen vaihtoehto on yksilölle mahdollinen. (Jonson 2017, 966–967.)

Oppilaitoksen riskienhallinnassa esille tulleita mahdollisia uhkatilanteita tulee harjoitella säännöllisesti. Uhkatilanteen mukaan suojautuminen oppilaitoksessa tapahtuu joko lukittautumalla sisätiloi-hin tai poistumalla ulos rakennuksesta. Opetushallituksen (2022) mukaan kaikkien opetus- ja hallin-totilojen ovet on voitava lukita myös sisältäpäin. Mikäli rakennuksesta joudutaan poistumaan esi-merkiksi tulipalon sattuessa tai paloilmoittimen hälyttäessä, poistumista johtaa joku henkilökuntaan kuuluva henkilö varmistaen, että poistuminen tapahtuu turvallista reittiä pitkin. Mikäli luokkahuoneen ulkopuolella on savua ja poistumisreittejä ei pystytä käyttämään, suojaudutaan sisälle luokkahuo-neeseen, pyritään estämään savun pääsy huoneeseen ja yritetään saada pihalla sijaitsevan pelas-tushenkilöstön huomio. Mahdollisessa väkivaltatilanteessa pyritään poistumaan uhasta pois päin ja ulos rakennuksesta. (Rikander 2021, 269.)

Suojautumistavat oppilaitoksessa riippuvat aina kyseisestä uhkatilanteesta. Päätös suojautumi-sesta tulee tehdä nopeasti tilannearvioon perustuen. Mahdollisessa väkivaltatilanteessa tulee tehdä päätös, suojaudutaanko kyseisessä tilanteessa luokkahuoneeseen vai poistutaanko ulos. Mikäli väkivallan teko tapahtuu rakennuksen pihalla tai lähialueella, suojaudutaan sisälle rakennuk-seen. Sisälle suojautumista käytetään myös mahdollisen kemikaalionnettomuuden tapahtuessa tai muussa viranomaisen erikseen ilmoittamassa tilanteessa, jolloin suojaudutaan sisälle ja suljetaan ovet, ikkunat ja ilmastointi. (Rikander 2021, 271.)

Jokainen oppilaitos on erilainen, ja siksi käytössä olevat suojautumistoimenpiteet vaihtelevat pai-kan, alueen ja sijainnin ominaisuuksien sekä ajan, resurssien ja tehtävään käytettävissä olevan henkilöstön mukaan. Se, mikä toimii maaseudulla olevassa oppilaitoksessa, ei välttämättä ole mah-dollista kantakaupungissa; historialliset rakennukset on ehkä kunnostettava jälkikäteen, kun taas

uusissa rakennuksissa voidaan ottaa huomioon aseväkivallan vastatoimet; joillakin alueilla voi olla enemmän resursseja käytettävissä kuin toisilla ja niin edelleen. (Homeland Security 2018, 14.)

3.7 Turvallisuusvälineistön hallinta

Turvallisuutta parantavia turvallisuusvälineitä sisältäviä säilytysratkaisuja on ollut oppilaitoksissa ja muissa julkisissa rakennuksissa jo pitkään. Säilytys- ja kaappiratkaisuja on lähes yhtä monta kuin on kaappejakin. Oppilaitoksilta ja muilta julkisilta rakennuksilta puuttuvat tarkat ohjeet ja säännöt turvallisuusvälineiden säilytykseen sekä sisältöön. Pelastuslain 379/2011 pykälät 14 ja 15 velvoittavat rakennuksen haltijaa ja toiminnanharjoittajaa omatoimiseen varautumiseen sekä pelastussuunnitelman tekemiseen. Edellä mainituissa pykälissä kohteen omistaja ja haltija sekä toiminnanharjoittaja tekee suunnitelman, kuinka onnettomuuksia ehkäistään ja kuinka näihin varaudutaan sekä toiminta häiriötilanteiden aikana.

Yksi mahdollinen toteutustapa on sijoittaa käytävälle pääoven läheisyyteen turvakaappi henkilökunnan ja viranomaisten käyttöön. Kaappi voidaan varustaa omaa henkilökuntaa varten esimerkiksi turvaliiveillä, megafonilla, valaisimella ja EA-laukulla/defibrillaattorilla. Samassa turvakaapissa voi olla myös viranomaisia varten rakennuksen yleisavaimet sekä kohdekortit ja muut tarpeelliset tiedot, jotka edesauttavat viranomaisten toimintaa kohteessa. (Kaarakainen 2021.)

Kouluun tai muuhun julkiseen tilaan voidaan tehdä myös turvallisuuspiste, josta turvatuotteet ovat kaikkien tilassa oleskelevien käytössä. Turvallisuuspisteestä löytyvät toimintaohjeet hätätilanteita varten, ensiapuvälineet ja alkusammutuskalusto. Kiinteistötietojen laatikko on vahvarakenteinen kaappi, jonka hyväksyy poliisi- ja pelastustoimi. Kiinteistötietojen laatikko merkitään ja sijoitetaan esimerkiksi tuulikaappiin, josta löytyvät viranomaisia varten rakennuksen pohjapiirustukset poliisi- ja pelastustehtäviä varten. Laatikko joko murretaan auki tai avataan avainsäiliöjärjestelmän avulla. (Kaarakainen 2021.)

Laurean-ammattikorkeakoulun julkaisussa (2010) esitellyssä turvapistemallissa oppilaitos jaetaan poistumisalueisiin ilman turvallisuudesta vastaavaa henkilön nimeämistä. Tällöin turvallisuustoimia johtaa alueella oleva henkilökunnan jäsen kyseisenä ajankohtana. Poistumisalueelle sijoitetaan helposti käyttöön saatavat turvallisuusvarusteet kuten toimintaohjeet, ensiapuvälineet, huomioliivit, valaisin sekä alkusammutusvälineet. Ensimmäinen turvapisteelle saapuva henkilökunnan jäsen saa käyttöönsä huomioliivit sekä toimintaohjeet johtaakseen kyseisen alueen toimintaa. Toimintaohjeiden lisäksi turvapisteeltä löytyvät merkityt hätäpoistumistiet, kokoontumispaikat ja turvakartat. Laurean julkaisun mukaan turvapisteestä tulisi löytyä myös toimintaohjeet erilaisten onnettomuuksien varalle ja mahdolliset hälytysohjeet, kuinka ensiapukoulutettu henkilöstö saadaan hälytettyä paikalle. Ensiapuvälineet tulee sijoittaa niin, että ne ovat nopeasti ja helposti saatavilla ja näiden pisteiden sijainti tulee olla merkittynä oppaisiin. (Laurea 2010, 66 ja 70.)

Yhdysvalloissa Sandy Hookin koulusurmien tutkintalautakunnan ja kansallisen palopäälystöliiton suositusten mukaisesti kaikkien luokkahuoneiden ja toimistojen ovet tulee varustaa lukoilla, jotka voidaan lukita huoneen sisältä. Oppilaitosten käytössä on lukuisia lukkojärjestelmiä perinteisestä lukosta avaimettomiin ja elektronisiin järjestelmiin. Jotkin lukot voidaan kytkeä paniikkipainikkeilla tai kaukosäätimillä, jolloin suojautujan ei tarvitse mennä lähelle ovea, mikä saattaisi aiheuttaa vahinkoa. Uudemmat lukitusjärjestelmät voidaan asentaa myös merkkivalolla, joka vahvistaa visuaalisesti, että ovi on turvattu. Lukkosarjoja asennettaessa tai päivitettäessä oppilaitosten on noudatettava soveltuvia rakennusmääräyksiä ja sääntöjä. Lukkosarjojen asennus ja huolto vaihtelevat tilan koon ja asennetun järjestelmän tyyppin mukaan. Kuten kaikki fyysiset turvatoimenpiteet, myös huoltoa ja palvelua tarvitaan toimivuuden varmistamiseksi. (Homeland Security 2018, 19.)

Riippumatta siitä, käyttääkö oppilaitos elektronisia tai fyysisiä lukitusmekanismeja, kaikille opettajille ja henkilökunnalle (mukaan lukien sijaisopettajille) tulee antaa asianmukaiset avaimet, kaukosäätimet, koodit ja niin edelleen ovien hallitsemiseksi. Lisäksi käyttäjäkuntaa tulisi kouluttaa harjoitusten avulla huoneen turvaamiseen asennetun lukitusmekanismin avulla. Kun asennetaan mitä tahansa lukkojärjestelmää, oppilaitosten on otettava huomioon oven ikkunoiden sijainti, tyyppi ja koko, jotta lukkosarjaa ei voida ohittaa rikkomalla lasi. Oppilaitosten tulisi koordinoita kulkuoikeuksia vastuuvirastojen kanssa. (Homeland Security 2018, 19.)

3.8 Harvaan asuttujen alueiden erityispiirteet

Nopealla avulla tarkoitetaan sitä, kuinka nopeasti poliisi, pelastuslaitos ja ambulanssi ovat paikalla auttamassa silloin, kun hätä on suuri. Avun paikalle tuleminen kestää kauemmin harvaan asutuilla alueilla kuin kasvukeskuksissa tai niiden läheisyydessä. Avun tarvitsijan näkökulmasta katsottuna eteen tulee tilanteita, joissa avun saanti kestää liian kauan toiminnan huolellisesta suunnittelusta huolimatta. Viranomaisten määrän lisääminen ei ole ratkaisu ongelmaan. Esimerkiksi poliisipartioiden määrää tulisi lisätä huomattavasti, jotta laajat harvaan asutut alueet saataisiin kokonaisuudessaan katettua. Hälytystehtävistä suurin osa on kuitenkin siellä, missä ihmisiä on runsaasti. (Sisäministeriö 2014, 44.)

Viranomaisten palvelut ja määrä harvaan asutuilla alueilla ovat keskittyneet ja vähentyneet. Tähän on useita syitä. Väestöä muuttaa koko ajan enemmän kaupunkeihin ja niiden läheisyyteen. Palvelupisteet, joissa on vain vähän asiakkaita, on lopetettu liian kalliina ylläpitää. Tähän on syynä viranomaisten toiminnan tehostaminen. Turvallisuusviranomaisten toimintaa ja voimavaroja on suunnattu toimintaympäristön, uhkien ja riskien muutosten mukaisesti. Yhteistoimintamenettelyjä on kehitetty viranomaisten kesken ja järjestöjen kanssa, sillä harvaan asutuilla alueilla viranomaisyhteis-

työn merkitys korostuu. Tavoitteena on, että ensimmäisenä hätätilanteeseen paikalle saapunut viranomainen osaa toimia riippumatta siitä, mitä viranomaista hän edustaa. (Sisäministeriö 2014, 44.)

4 TURVAKAAPPI

Turvakaappi (kuva 1) on Joel Linnan ja Juhana Aution suunnittelema turvallisuusajatteluun sekä turvallisuutta parantavaan toimintaan ohjaava kaluste. Turvakaapin tarkoitus on parantaa henkilö-
turvallisuutta erilaisissa kokous- ja liiketiloissa sekä oppilaitoksissa, ja se pitää sisällään kaiken turvallisuuteen liittyvän materiaalin kootusti yhdessä paikassa. Turvakaapin kehitys on saanut alkunsa Joel Linnan suunnittelemasta ovien pikalukitusjärjestelmästä, joka mahdollistaa nopean ja helpon oven sisältäpäin lukitsemisen mahdollisen väkivallan uhatessa. Tätä mahdollisiin uhkatilanteisiin suunniteltua Säppiä kehittäessä ajatus kehittyi laajempaan turvallisuutta parantavaan kokonaisuuteen, Turvakaappiin. Turvakaappi pitää sisällään niin pelastuslaitokselle, poliisille kuin itse oppilaitokselle tärkeitä turvallisuusvälineitä. (Säppi 2022.)

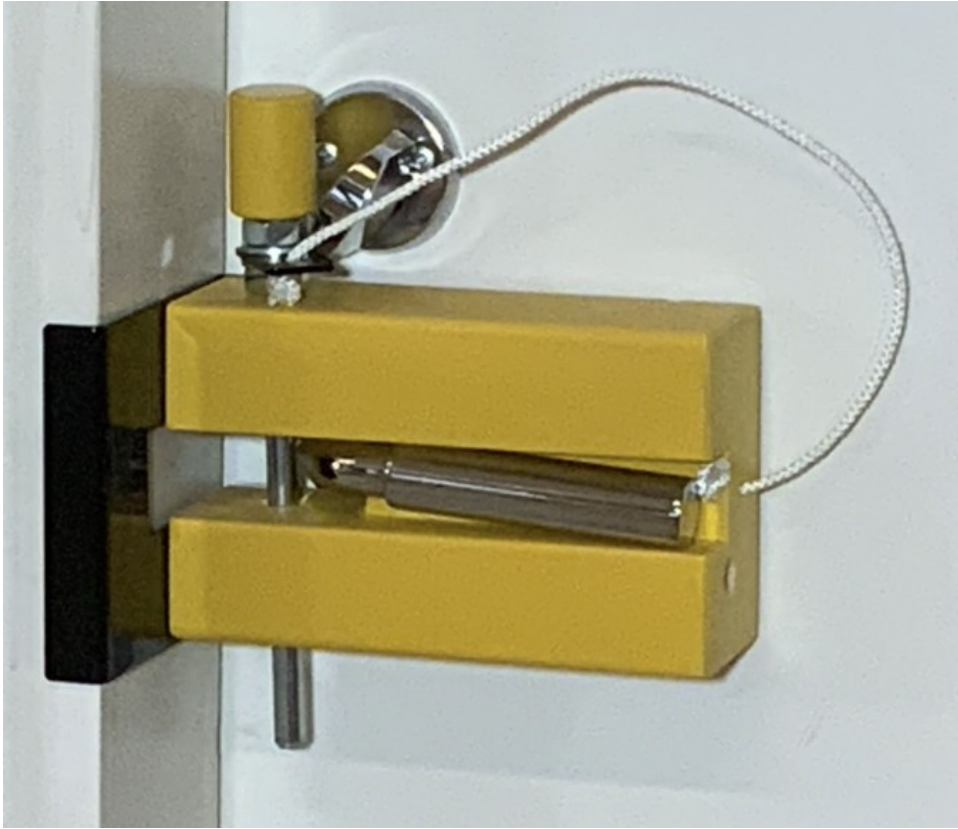
Kuva 1. Turvakaappi (Säppi 2022).

Turvakaapin ajatuksena on, että kaikki turvallisuuteen liittyvät ohjeet ja tarvikkeet löytyisivät kootusti yhdestä kaapista. Sen sijaan, että poistumisohteet, ensiapuohjeet tai heijastinliivit olisivat sijoitettu eri paikkoihin luokkahuonetta, ne olisivat kootusti yhdessä paikassa helposti löydettävissä ja käytettävissä. Turvakaapissa sijaitsevat tarvikkeet ovat käytettävissä kaikille henkilöstölle sekä tässä esimerkkitutkimuksessa oppilaille ja vierailijoille. Koululaitoksissa opettajat ja henkilökunta ovat pääasiassa ensimmäisiä turvallisuustarvikkeiden käyttäjiä, mutta mahdollisessa uhkaavassa tai vaarallisessa tilanteessa myös oppilailla tulee olla mahdollisuus Turvakaapin käyttöön. Hätäsallavan avulla oven saa auki hätätilanteessa ilman avaintakin. (Säppi 2022.)

Turvakaappi on mahdollista varustaa aina kyseiseen tilaan sopivilla tarvikkeilla. Tällä hetkellä Turvakaapista löytyvät ensiapuohjeet ja ensiapulaukku ja lisäksi nopeaa poistumista varten poistumisohteet, kokoontumispaikat, tila tarkistettu -kyltti ja huomioliivit. Näiden lisäksi kaapissa on kaksi erilaista valaisinta, oven lukitukseen tarkoitettu Säppi sekä ohjeet hätäilmoituksen suorittamiseen. Läpinäkyvän oven vuoksi ohjeet eri tilanteisiin ovat luettavissa avaamatta ovea. (Säppi 2022.)

Tällä hetkellä Säppi Oy on Juhana Aution ja Joel Linnan perustama yritys, joka tuottaa ja kehittää turvallisuusratkaisuja julkisiin tiloihin sekä antaa koulutusta näihin tuotteisiin. Alun perin Säppi on samojen henkilöiden ideoima ja kehittämä oven pikalukitusjärjestelmä oppilaitosten uhkatilanteita varten. Säpin avulla voidaan lukita nopeasti ja helposti sekä ilman työkaluja esimerkiksi luokkahuoneen ovi sisäpuolelta. Säppi lukitsee oven sisäpuolelta ilman sähköä tai muita mekaanisia työkaluja ja estää mahdollisen fyysisen väkivallan tekijän pääsyn tilaan, vaikka tällä olisi hallussaan rakennuksen yleisavain. (Säppi 2022.)

Oven pikalukitusjärjestelmä Säppi (kuva 2) on tätä opinnäytetyötä käsittelevän Turvakaapin ensimmäinen keksintö. Vastaavanlaisen tuotteen puuttuessa markkinoilta rehtorit Joel Linna ja Juhana Autio alkoivat kehittämään oven pikalukitusjärjestelmää niitä uhkatilanteita varten, joissa ulkoista uhkaa vastaan suojaudutaan sisätiloihin. Oven pikalukitusjärjestelmä Säppi toimii ilman sähköä, on asennettavissa oveen manuaalisesti ilman avainta ja estää mahdollisen tunkeutujan sisälle pääsyn, vaikka tällä olisi avain kyseiseen tilaan. Säppi estää toiminnallaan oven kahvan kääntämisen alasentoon ja näin pysäyttää tunkeutujan pääsyn huoneeseen. (Säppi 2022.)

Kuva 2. Säppi (Säppi 2022).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kolmessa eri vaiheessa. Ensin toteutimme kirjallisuuskatsauksen tutkimuksen aiheesta, tutkien oleellisia suomalaisia julkaisuja. Suomalaisten julkaisujen lisäksi tutkimme Yhdysvalloissa julkaistuja materiaaleja erityisesti koskien oppilaitosten uhkatilanteita, koska Yhdysvalloissa näitä tilanteita on ollut useasti. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen tutustuimme tutkimuksen kohteeksi valittuun turvallisuusvälineeseen, Turvakaappiin. Viimeisenä vaiheena toteutimme kvantitatiivisen kyselytutkimuksen oppilaitoksissa, joissa Turvakaappi oli otettu koekäyttöön. Tutkimuksessa käytettiin kokonaisotantaa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia käyttäjäkokemuksia Turvakaapin käytöstä kolmessa koekäyttöä suorittavassa oppilaitoksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa Turvakaapin käytettävyydestä, sijoittamisesta sekä varustelusta kyselytutkimuksen tuottamien tulosten perusteella. Opinnäytetyössä käytettiin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää tekemällä kysely koekäyttävien oppilaitosten henkilökunnalle. Turvakaappeja oli koekäytössä yhteensä 44 kappaletta, joista 20 kappaletta sijaitsi Olkahisten koulussa, 14 kappaletta Multian koulukeskuksessa ja loput 10 kappaletta Vesangan päiväkotikoulussa. Vesangan päiväkotikouluun ja Multian koulukeskukseen Turvakaapit on asennettu kesällä 2021. Olkahisten kouluun Turvakaapit on asennettu lokakuussa 2021, joten kaikki Turvakaapit ovat olleet käytössä yhden lukuvuoden.

5.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä käyttäjäkokemuskysely Turvakaapin koekäyttöä suorittavien oppilaitosten henkilökunnalle. Koekäyttöön osallistuivat Vesangan koulu Jyväskylästä, Olkahisen koulu Tampereelta sekä Multian koulukeskus.

Tutkimuksella pyritään selvittämään seuraavaa:

1. käyttäjäkokemuksia Turvakaapista (käytettävyyttä, sijoittamista ja varustelua)
2. tietoa Turvakaapin käytettävyydestä, sijoittamisesta sekä varustelusta kyselytutkimuksen tuottamien tulosten perusteella.

5.2 Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Kyselytutkimus toteutettiin Webropol-kyselyn avulla. Valitsimme verkkopohjaisen kyselytutkimuksen laajemman saavutettavuuden sekä helpomman tulosten analysoinnin vuoksi. Turvakaappia koskeva kyselylomake lähetettiin kolmelle eri perusasteen koululle, joista yksi on yhdistetty päiväkotikoulu. Kyselylomake kohdistettiin kaikkien koulujen mukaan lukien päiväkodin henkilöstölle. Kohderyhmän yhteenlaskettu vastaajamäärä oli noin 80 henkilöä.

Kyselylomakkeemme välittämisessä eteenpäin kohderyhmälle sekä yhdyshenkilönämme toimi Vesangan koulun rehtori. Hän välitti sähköpostimme, joka sisälsi saatekirjeen sekä linkin lomakkeeseen muiden koulujen rehtoreille. Tämän jälkeen posti välitettiin koulujen henkilöstölle.

Opinnäytetyön kysely toteutettiin sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella. Lomake lähetettiin kolmelle eri perusasteen koululle, jotka on varustettu tutkimuksen kohteena olevalla Turvakaapilla. Kyselyyn osallistui Vesangan päiväkotikoulu Jyväskylässä, Olkahisen koulu Tampereella sekä Multian koulukeskus. Ennakko arvion mukaan kyselyyn vastaavan kohderyhmän yhteenlaskettu määrä oli noin 80 henkilöä. Kyselyyn vastasi 34 henkilöä, jolloin kyselytutkimuksen vastausprosentiksi muodostui 42 prosenttia.

Linkki kyselylomakkeeseen lähetettiin kouluihin 10. toukokuuta 2022 ja kysely oli auki vastaamista varten toukokuun ajan. Kyselyyn oli aikaa vastata noin kolme viikkoa.

5.3 Kyselylomakkeen laadinta

Laadimme sähköisen lomakkeen itse Webropol-ohjelman avulla, siten että kyselyn tulos antaisi mahdollisimman hyvän käsityksen opinnäytetyöhön liittyviin kysymyksiin. Opinnäytetyön pääkysymykset liittyivät Turvakaapin käyttäjäystävällisyyteen sekä käytettävyyteen, varustukseen ja sijoiteluun. Lomake sisälsi myös tietyn määrän taustakysymyksiä, jotka antavat käsityksen tutkimuksen perusjoukosta sekä asenteista, perehtyneisyydestä ja tuntemuksista. Lomakkeessa oli yhteensä 19 kysymystä, joista kolme oli laadittu niin, että tietyn vastauksen antaessa avautuu tarkentava kysymys koskien annettua vastausta. Viimeinen kysymys lomakkeella oli vapaa sana, johon vastaaja pääsi kirjoittamaan asioista, joita ei lomakkeella kysymyksen muodossa esiintynyt. Käytettävyyttä, sijaintia ja varustusta koskevien kysymysten lisäksi lomakkeella kysyttiin muun muassa taustakysymyksiä koskien vastaajia. Taustakysymysten tarkoituksena kyselyssä on auttaa ymmärtämään mahdollista vastausten hajontaa ja niiden tulkintaa sekä näihin vaikuttavia ennakoasenteita.

Kyselylomakkeen kysymykset pyrittiin luomaan mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi ja yksiselitteisesti tulkittaviksi siten, ettei väärinymmärryksiä kysymyksistä syntyisi. Ennen kyselylomakkeen lähettämistä vastaajille, lomaketta ja sen verkkolinkkiä testattiin useita kertoja. Lomakkeen ja sen verkkolinkin testausvaiheeseen osallistui viisi henkilöä. Vastauslomakkeelle luodut kohderyhmästämmme kertovat peruskysymykset suunniteltiin siten, että analysointivaiheessa voisimme käsitellä mahdollista vastaushajontaa ja näihin johtaneita syitä.

5.4 Aineiston analysointi

Tulosten analysointiin käytimme Webropolin tarjoamia valmiita ja helppokäyttöisiä ohjelmia sekä Excel-ohjelmaa. Webropol-ohjelma antaa hyvät ja selkeät näkymät kyselylomakkeen vastauksien

tulkitsemista varten. Vastauksien vienti Excel-ohjelmaan antaa mahdollisuuden ristiintaulukointiin ja mahdollistaa tarkastelun eri muuttujien välisiin riippuvuuksiin.

Tulosten analysoinnin aloitimme tarkistamalla kohderyhmän vastausten määrät ja vastauksiin syntyneiden prosenttien jakautumisen. Ensimmäisen tarkastelun tarkoituksena oli huomata mahdolliset poikkeamat, kysymysten väärinymmärrykset sekä muut mahdolliset meiltä huomaamatta jääneet virheet lomakkeeseen. Lopuksi vertasimme tuloksia tutkittuun viitekehykseen.

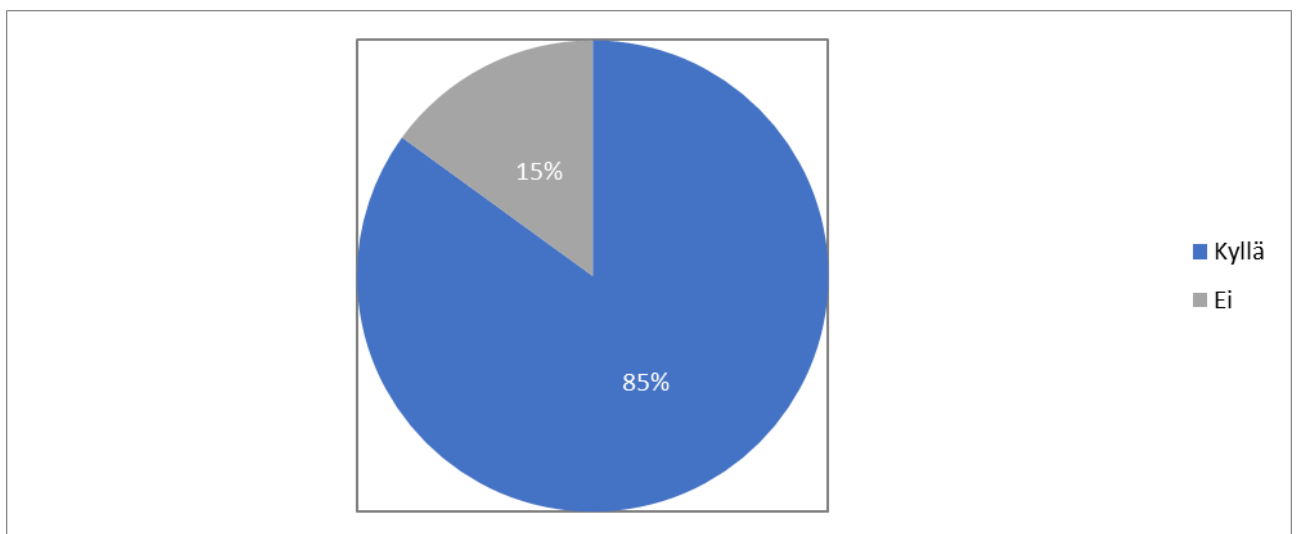
6 TULOKSET

Opinnäytetyön Webropol-kyselyyn vastasi yhteensä 34 henkilöä kolmesta eri perusasteen oppilaitoksesta. Eniten vastaajia oli Vesangan päiväkotikoulusta Jyväskylästä, 20 kappaletta eli 58,8 % kaikista vastaajista. Toiseksi eniten vastauksia tuli Olkahisten koulusta Tampereelta, joita oli 10 kappaletta ja 29,4 % kaikista kyselyyn vastanneista. Neljä vastausta kyselyyn saimme Multian koulukeskuksesta, joka kattoi 11,8 % kaikista vastauksista. Suurin ryhmä vastaajista olivat opettajat, joita oli 62 % prosenttia vastanneista. Perusopetuksen puolelta vastanneita oli kaiken kaikkiaan 26 kappaletta, ja loput kahdeksan vastaajaa olivat varhaiskasvatuksen eri tehtävistä. Sukupuoleen koskevaan kysymykseen vastaaminen oli kyselylomakkeella vapaaehtoista, ja tähän kysymykseen vastasi yhteensä 31 henkilöä. Sukupuolta koskevaan kysymykseen vastanneista henkilöistä 77 % oli naisia ja loput 23 % miehiä, kolme henkilöä jätti vastaamatta kysymykseen.

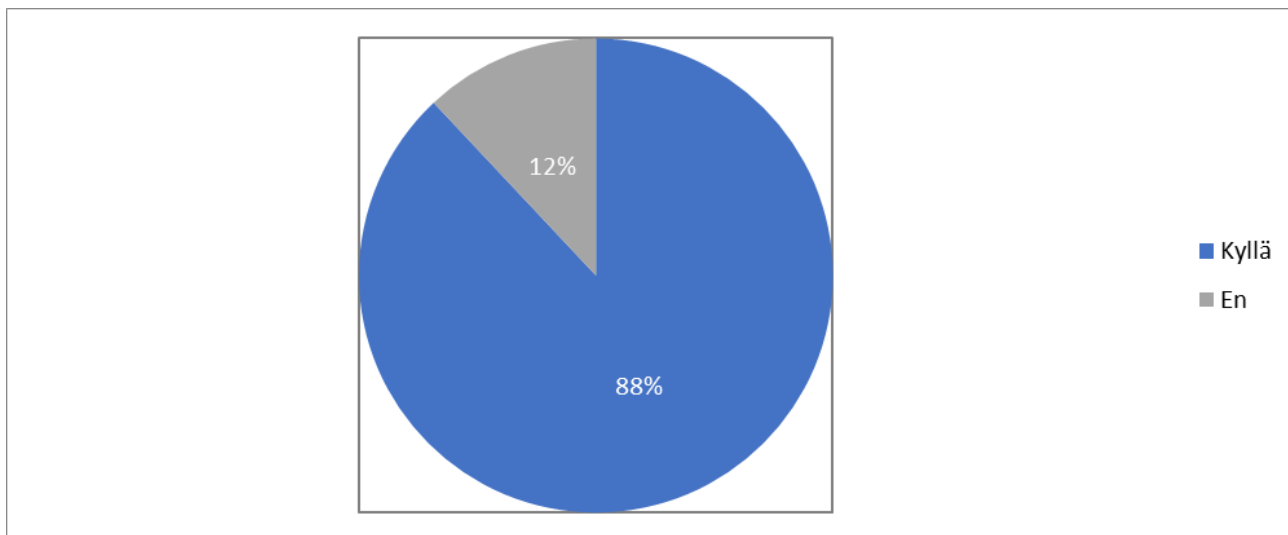
Neljäs kysymys kyselylomakkeella koski vastaajien ikää. Vastaajien ikää koskevaan kysymykseen vastaaminen oli myös vapaaehtoista, ja tähän kysymykseen jätti vastaamatta yksi henkilö. Kaksi vastaajista oli 18–30-vuotiaita ja kuusi henkilöä oli iältään 31–40-vuotiaita. Suurin ikäryhmä vastaajien ryhmästä oli 41–50-vuotiaat, joita oli 19 kappaletta ja 57,6 % kaikista vastaajista. 51–60-vuotiaita oli neljä ja 61–70-vuotiaita kaksi kappaletta.

6.1 Perehtyneisyys Turvakaappiin

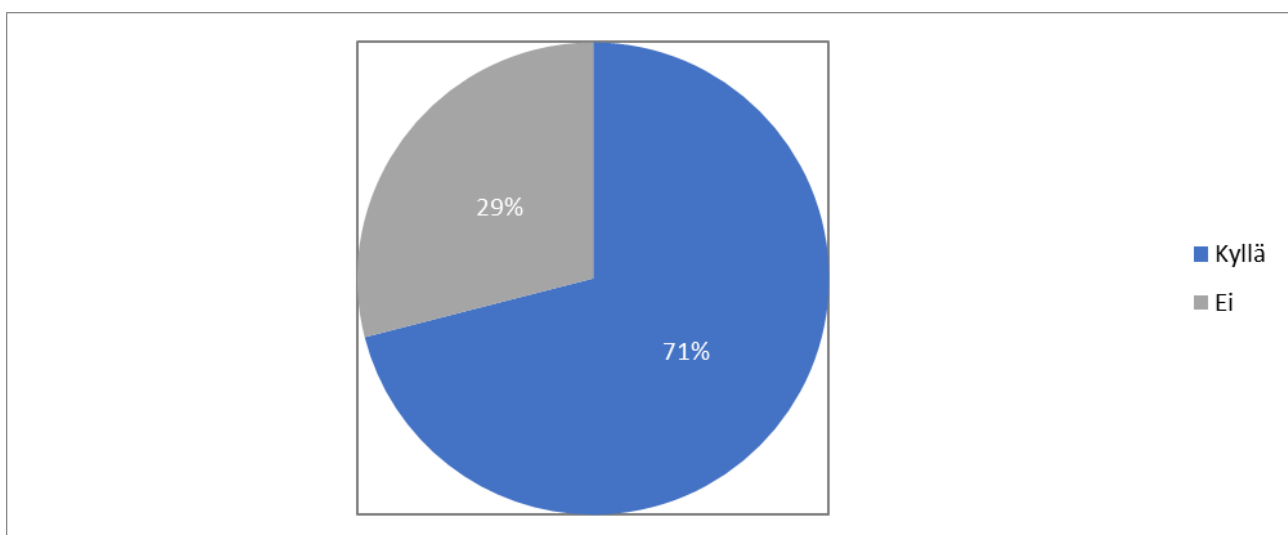
Seuraavilla kysymyksillä tutkimuksessa halusimme selvittää kyselyyn vastanneiden perehtyneisyyttä Turvakaappiin, sen käytettävyyteen ja varusteluun.

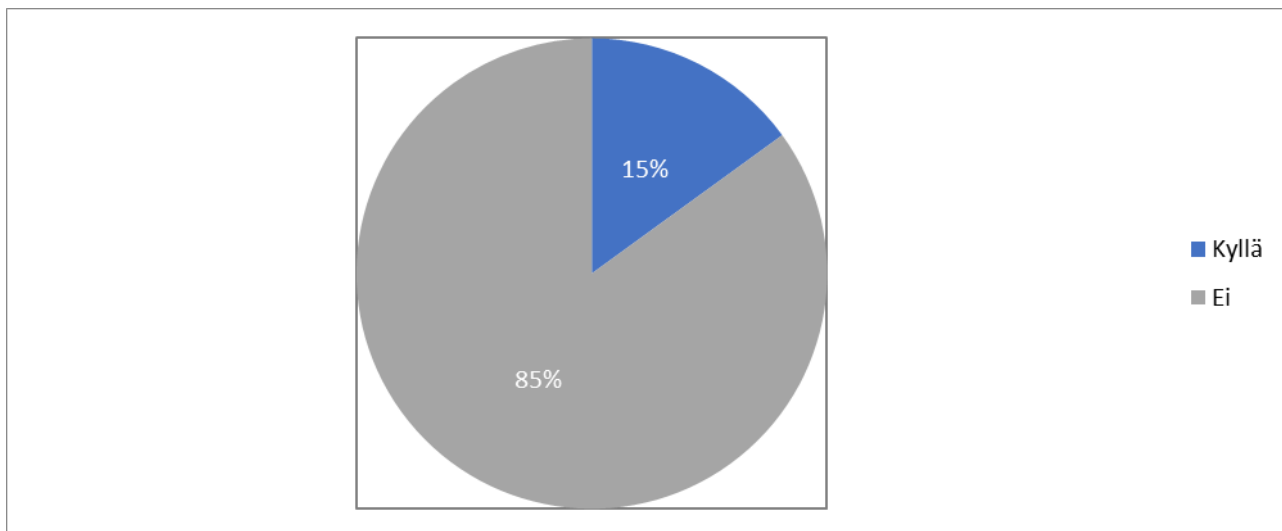
Kuva 3. Kysymys numero 5. Olen saanut perehdytyksen Turvakaappin käyttöön.

Kuva 4. Kysymys numero 6. Tiedän, mitä tuotteita Turvakaappi sisältää.

Kuva 5. Kysymys numero 7. Olemme harjoitelleet Turvakaapin käyttöä koulussa yhdessä henkilökunnan kanssa.

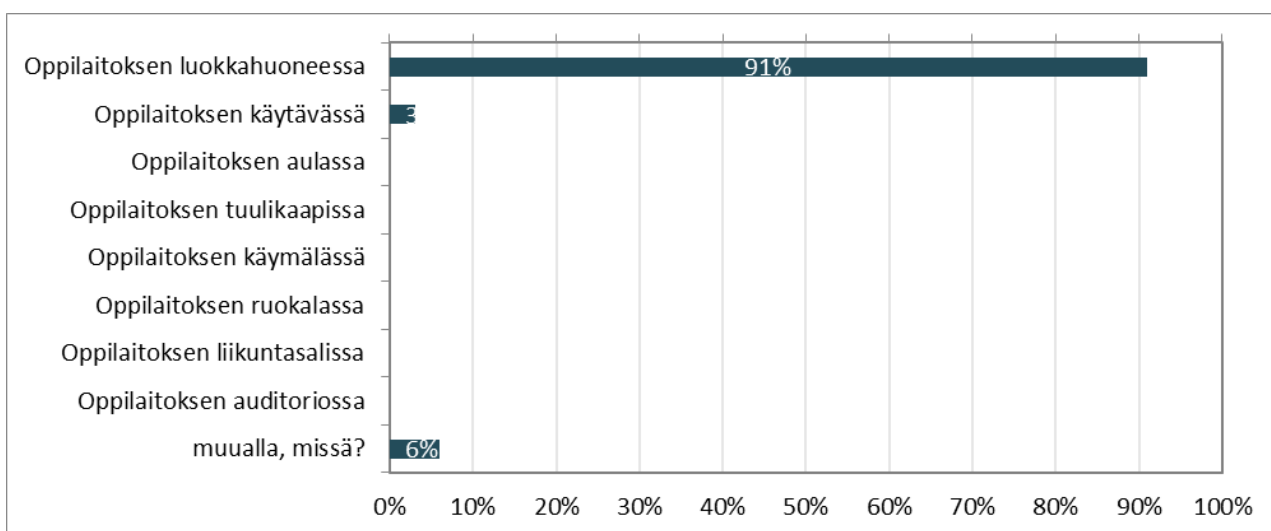

Kuva 6. Kysymys numero 8. Olemme harjoitelleet oppilaiden kanssa Turvakaapin käyttöä.

Yllä olevien kuvien 3-6 avulla voidaan nähdä, millä tavalla oppilaitosten henkilökunta on perehtynyt Turvakaapin sisältöön ja käytettävyyteen. Kyselyyn vastanneista 85 % on saanut perehdytyksen Turvakaapin käyttöön (kuva 3) ja 88 % vastaajista tietää, mitä tuotteita Turvakaappi sisältää (kuva 4). Kaksi kolmasosaa vastaajista on harjoitellut kaapin käyttöä koulun henkilökunnan kanssa (kuva 5) kun taas oppilaiden kanssa harjoittelu on jäänyt huomattavasti vähemmälle (kuva 6).

6.2 Turvakaapin sijoituspaikka ja käytettävyys

Yksi tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksistä koski Turvakaapin sijoittamista koulurakennuksessa. Tutkimuslomakkeelle vastaavalla ryhmällä oli mahdollisuus vastata valmiiksi annettuihin vastausvaihtoehtoihin tai omasta mielestä parhaan vaihtoehdon puuttuessa kysymykseen pystyi vastaamaan myös vapaalla sanalla.

Kuva 7. Kysymys numero 9. Mielestäni Turvakaapin PARAS sijoituspaikka olisi.

Kyselyyn vastanneista 91 % oli sitä mieltä, että Turvakaapin paras sijoituspaikka oppilaitoksessa on luokahuoneessa. Yksi henkilö vastasi parhaaksi sijainniksi oppilaitoksen käytävän ja sanallisia vastauksia tässä kysymyksessä tuli kaksi kappaletta. *Päiväkodin ryhmätiloissa keskeisellä paikalla. Jokaisessa päiväkodin ryhmässä.* (Kuva 7.)

Kysymykset numero 10 ja 11 käsittelivät Turvakaapin käytettävyyttä mahdollisissa uhkatilanteissa oppilaitoksissa, jolloin suojaudutaan sisälle luokkatilaan tai vaihtoehtoisesti ulos oppilaitoksesta. Kyselyyn vastanneista 85 % tunsi, että Turvakaapista on hyötyä sisälle suojautumisessa uhkatilanteissa. Kolmen prosentin mielestä Turvakaapista ei ole hyötyä sisälle suojautumisessa, ja 12 % ei osannut sanoa, onko Turvakaapista hyötyä kyseisessä tilanteessa. Rakennuksesta poistumiseen uhkatilanteen vuoksi 97 % oli sitä mieltä, että Turvakaapista on hyötyä ja 3 % ei osannut vastata hyödystä oppilaitoksesta poistumiseen. Yksikään vastaaja ei katsonut, että Turvakaapista ei olisi hyötyä rakennuksesta poistumiseen uhkatilanteen vuoksi.

6.3 Turvakaapin varustelu

Kysymyksissä 12–16 tiedusteltiin vastaajien kantaa Turvakaapin varusteluun. Kysymyksissä 13 ja 15 vastaajilla oli vastauksensa mukaan pakollista vastata jatkokysymykseen vapaalla sanalla. Kysymykset 14 ja 16 olivat jatkokysymyksiä kysymyksille 13 ja 15. Jatkokysymyksien tarkoituksena oli selvittää vastaajien ajatuksia Turvakaapin kehittämiseksi vastaajien omaan mielipiteeseen pohjautuvana ehdotuksena perusteluineen.

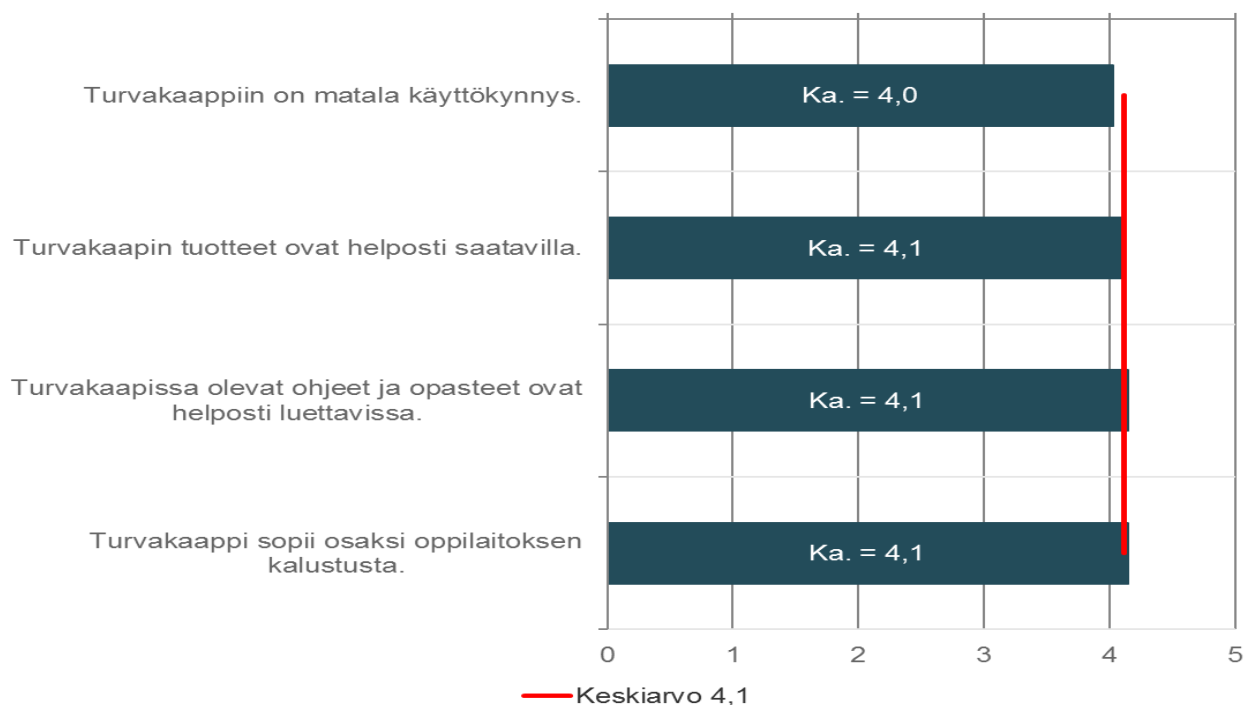
Kyselyyn vastanneista henkilöistä 82 % oli sitä mieltä, että ensiapuvälineet tulisi sijoittaa Turvakaappiin. 9 % vastaajista ei sijoittaisi ensiapuvälineitä Turvakaappiin. Lisäksi yhdeksän prosenttia ei osannut sanoa mielipidettään, tulisiko ensiapuvälineet sijoittaa Turvakaappiin. Kysymyksessä ei annettu valittaviksi vaihtoehtoisia sijoituskohteita ensiapuvälineillä. Ensiapuvälineet ovat hyvin yleinen varautumiskeino erilaisiin tapaturma- ja uhkatilanteisiin, ja siksi niille on jo alkujaan olemassa oma sijoituspaikkansa julkisissa tiloissa.

Kyselyyn vastanneista henkilöistä kukaan ei ottaisi tuotteita pois Turvakaapin varustelusta. Näin ollen kenelläkään vastaajista ei ollut vapaalla sanalla ehdottaa tuotetta tai tuotteita Turvakaapista poistettaviksi. Vastaajista 47 % ei osannut sanoa mielipidettään.

Vastaajista 41 % ei lisäisi tuotteita Turvakaappiin ja 50 % ei osannut sanoa mielipidettään. 9 % vastaajista lisäisi Turvakaappiin tuotteita. Vastaajat ehdottivat yhteensä neljää tuotetta lisättäväksi Turvakaappiin. Turvakaappiin tulisi lisätä kynä, oppilaslista, lisää ensiapuvälineitä ja ilmastointiteippejä. Vastaajan mukaan idea ilmastointiteipin lisäämisestä Turvakaappiin tuli oppilailta kaasuharjoituksen yhteydessä. Perusteluna mainitaan, että ilmastointiteipillä voi tilkitä kaasuvuotojen sattumissa ovien ja ikkunoiden rakoja.

6.4 Turvakaapin käyttäminen ja integroituminen ympäristöön

Kysymys numero 17 selvitti vastaajien näkemystä Turvakaapin käytettävyydestä ja sopivuudesta osaksi oppilaitoksen kalustusta. Kysymys numero 17 käsittää neljä väitettä. Vastaajat vastasivat asteikolla yhdestä viiteen.

Kuva 8. Kysymys numero 17. Turvakaapin käyttäminen ja integroituminen ympäristöön.

Kyselyyn vastanneista 82,3 % oli sitä mieltä, että Turvakaappiin on matala käyttökynnys. Kyselyyn vastanneista 17,7 % oli sitä mieltä, että Turvakaappiin ei ole matala käyttökynnys. Keskiarvoksi muodostui 4,0 eli osittain samaa mieltä. (Kuva 8 ja Taulukko 2.)

Kyselyyn vastanneista 82,4 % oli sitä mieltä, että Turvakaapin tuotteet ovat helposti saatavilla. Kyselyyn vastanneista 14,7 % oli sitä mieltä, että Turvakaapin tuotteet eivät ole helposti saatavilla. Vastaajista 2,9 % ei osannut sanoa mielipidettään. Keskiarvoksi muodostui 4,1 eli osittain samaa mieltä väitteen kanssa, että Turvakaapin tuotteet ovat helposti saatavilla. (Kuva 8 ja Taulukko 2.)

Kyselyyn vastanneista 85,3 % oli sitä mieltä, että Turvakaapissa olevat ohjeet ja opasteet ovat helposti luettavissa. Kyselyyn vastanneista 11,8 % oli sitä mieltä, että Turvakaapissa olevat ohjeet ja opasteet eivät ole helposti luettavissa. Vastaajista 2,9 % ei osannut sanoa mielipidettään. Keskiarvoksi muodostui 4,1 eli osittain samaa mieltä väitteen kanssa, että Turvakaapissa olevat ohjeet ja opasteet ovat helposti luettavissa. (Kuva 8 ja Taulukko 2.)

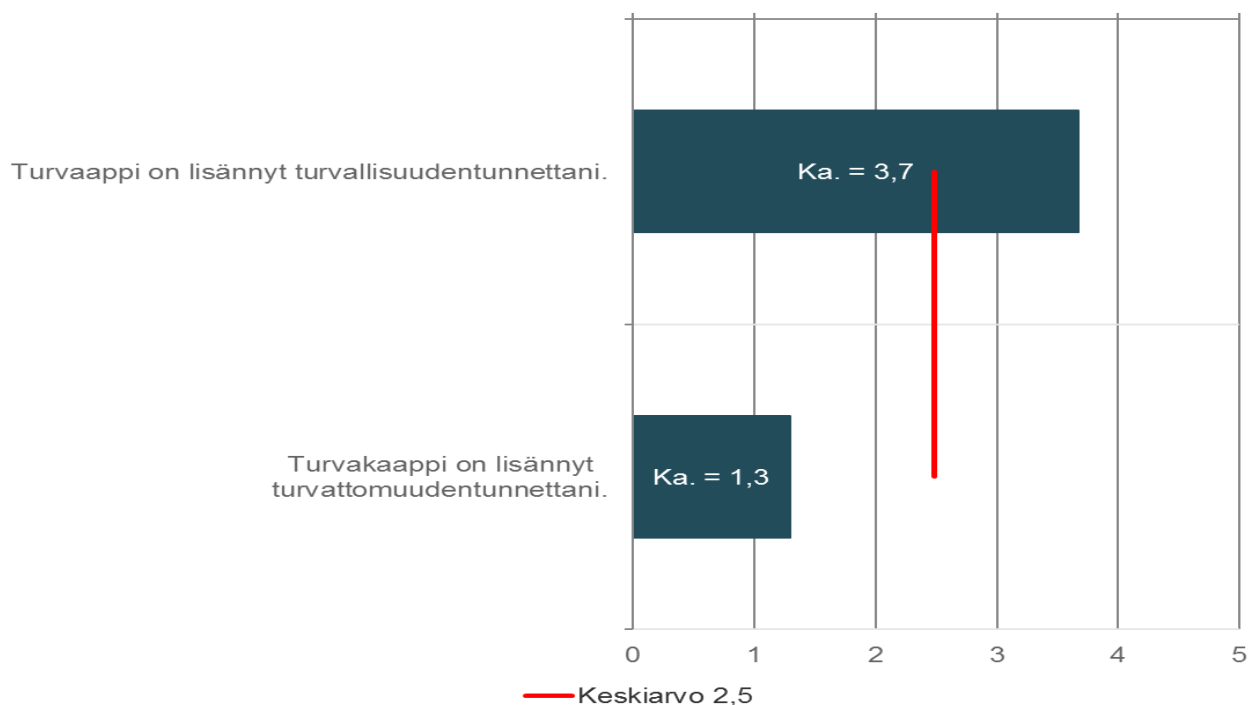
Taulukko 2. Kysymys numero 17. Turvakaapin käyttäminen ja integroituminen ympäristöön.

	1	2	3	4	5	Kes- kiarvo	Medi- aani
Turvakaappiin on ma- tala käyttökynnys.	5,9%	11,8 %	0,0%	38,2%	44,1%	4,0	4,0
Turvakaapin tuotteet ovat helposti saatavilla.	8,8%	5,9%	2,9%	29,4%	53,0%	4,1	5,0
Turvakaapissa olevat ohjeet ja opasteet ovat helposti luettavissa.	8,8%	3,0%	2,9%	35,3%	50,0%	4,1	4,5
Turvakaappi sopii osaksi oppilaitoksen ka- lustusta.	8,8%	3,0%	8,8%	23,5%	55,9%	4,1	5,0
1 = Täysin eri mieltä, 2 = Osittain eri mieltä, 3= En osaa sanoa, 4 = Osittain samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä							

Kyselyyn vastanneista 79,4 % oli sitä mieltä, että Turvakaappi sopii osaksi oppilaitoksen kalustusta. Kyselyyn vastanneista 11,8 % oli sitä mieltä, että Turvakaappi ei sovi osaksi oppilaitoksen kalustusta. Vastaajista 8,8 % ei osannut sanoa mielipidettään. Keskiarvoksi muodostui 4,1 eli osittain samaa mieltä väitteen kanssa, että Turvakaappi sopii osaksi oppilaitoksen kalustusta. (Kuva 8 ja Taulukko 2.)

6.5 Turvakaapin vaikutus turvallisuuden tunteeseen

Kysymys numero 18 tiedusteli vastaajien tunnetiloja. Kysymys numero 18 sisälsi kaksi väitettä. Vastaajat vastasivat asteikolla yhdestä viiteen.

Kuva 9. Kysymys numero 18. Turvallisuudentunne.

Taulukko 3. Kysymys numero 18. Turvallisuudentunne.

	1	2	3	4	5	Kes- kiarvo	Medi- aani
Turvaappi on lisännyt turvallisuudentunnettani.	0,0%	11,7%	20,6%	55,9%	11,8%	3,7	4,0
Turvakaappi on lisännyt turvattomuudentunnettani.	76,5%	17,6%	5,9%	0,0%	0,0%	1,3	1,0
1 = Täysin eri mieltä, 2 = Osittain eri mieltä, 3= En osaa sanoa, 4 = Osittain samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä							

Kyselyyn vastanneista 67,7 % koki, että Turvakaappi on lisännyt heidän turvallisuutensa tunnetta. Kyselyyn vastanneista 11,7 % koki, ettei Turvakaappi ole lisännyt heidän turvallisuutensa tunnetta. Vastaaajista 20,6 % ei osannut sanoa, onko Turvakaappi lisännyt heidän turvallisuutensa tunnetta. Keskiarvoksi muodostui 3,7 eli osittain samaa mieltä väitteen kanssa, että Turvakaappi on lisännyt turvallisuuden tunnettani. (Kuva 9 ja Taulukko 3.)

Kyselyyn vastanneista 94,1 % koki, ettei Turvakaappi ole lisännyt heidän turvattomuuden tunnetta. Kyselyyn vastanneista kukaan ei kokenut Turvakaapin lisännen heidän turvattomuudentunnettaan. Vastaajista 5,9 % ei osannut sanoa, onko Turvakaappi lisännyt heidän turvattomuudentunnettaan. Keskiarvoksi muodostui 1,3 eli täysin eri mieltä väitteen kanssa, että Turvakaappi on lisännyt turvattomuuden tunnettani. (Kuva 9 ja Taulukko 3.)

6.6 Vapaa sana

Vapaa sana -osiossa taulukoimme kaikki kirjalliset vastaukset kyselomakkeelta. Vastaajilta saimme hyviä vastauksia, ajatuksia sekä kehitysideoita kirjallisesti.

Alla taulukossa 4 on kysymys numero 9:n vapaa sana -osio, jossa vastaajat pääsivät ehdottamaan Turvakaapin parasta sijoituspaikkaa. Ehdotuksia tuli kaksi kappaletta.

Taulukko 4. Kysymys numero yhdeksän. Vapaa sana.

Päiväkodin ryhmätilauksissa keskeisellä paikalla
Jokaisessa päiväkodin ryhmässä

Kysymyksessä numero 16 kysyimme vastaajilta, minkä tuotteen/tuotteita lisäisit Turvakaappiin ja miksi (taulukko 5). Ehdotuksia tuli kolme kappaletta.

Taulukko 5. Kysymys numero 16. Vapaa sana.

Aluksi meillä ei ollut oppilaslistaa ja kynää kaapissa. En tiedä kuuluvatko vakiovarustukseen, mutta ovat tärkeitä.
Lisää EA välineitä
Kaasuvuotojen tms sattuessa ovien ja ikkunoiden rakoja voisi tilkitä ilmastointiteipillä. Voisiko kaapissa olla yksi rulla teippiä? Idea nousi oppilailta kaasuharjoituksen yhteydessä.

Kyselylomakkeen kohdassa 19 vastaajat saivat vastata vapaalla sanalla muita Turvakaappiin liittyviä asioita, mikäli heidän mielestään jotakin olennaista jäi kysymättä (taulukko 6). Kommentteja tuli yhdeltätoista vastaajalta.

Taulukko 6. Kysymys numero 19. Vapaa sana.

Turvakaappi vie paljon tilaa ja olisi hyvä jos siinä voisi säilyttää myös ensiaputarvikkeita. Kaapin on kuitenkin hyvä olla lukossa, jotta tavarat pysyvät siellä. Avaimia ei kuitenkaan itselläni ole aina käden ulottuvilla. Siksi olemme sijoittaneet usein tarvittavia laastareita ja puhdistusainetta kaapin päälle. Olisi hyvä jos niille löytyisi paikka kaapissa, mutta niin että muut tärkeät ja salaiset (oppilaslistat) olisivat lukkojen takana.
Koen turvakaapit erittäin hyväksi ja varustus siellä on sopiva. Joitain ensiapujuttuja liisäisin, mutta kaappi ei saa olla liian täysikään.
Kaapit ovat ihan jees varsinkin jos tarvii tyhjentää tilat niin on se "tila tyhjä" kapula. Kaappi on ehkä hieman turhan suurikokoinen. ja niiden kiinnitys paikoista olisi hyvä keskustella ennen asennusta, jokusen kaapin olen joutunut siirtämään koska ovat olleet aivan tyhmissä paikassa, esim. keskellä ilmoitustaulua(estäen lähes koko ilmoitustaulun käytön), kässä luokassa oli asennettu sellaiselle korkeudelle että ruuvipuristin kärry ei enään mahtunut paikalleen. tällaiset pitäisi pystyä välttämään.
Jokaisesta päiväkodista ja koulusta tuli löytyä ryhmätiloista turvakaapit
Vie tosi ison tilan luokassa.
Se ensiapupakkaus on ihan hyvä juttu. Nyt joka luokassa on laastarit nopeasti saatavilla samasta paikkaa. Tuo myös yhdenmukaisuutta käytäntöihin mm. "tarkistettu, tyhjä" lappusen käyttöön sekä nimilistoihin.
Hieno juttu tuo kaappi!
Sijaisilla ei ole avainta Turvakaappiin, joten siellä olevat tuotteet eivät ole helposti saatavissa. Jos Turvakaappia haluaa käyttää, tarvitsee aina kysyä joltain muulta avainta siihen.
Turvakaapin käyttöä voisi harjoitella useamminkin :)
Turvakaapin kulmaan saattavat pienet lapset ja oppilaat kolauttaa päänsä.
turvakaappikoulutus on kyllä pidetty henkilökunnalle, itse olin vain silloin estynyt osallistumaan

7 ANALYYSI

7.1 Turvakaapin sidonnaisuus oppilaitosturvallisuutta ohjaavaan lainsäädäntöön ja ohjeisiin

Yhdysvalloissa mahdolliseen uhkatilanteeseen reagoimisessa on erilaisia koulukuntia, mutta perus-idea on silti yhteneväinen verratessa ohjeistusta Suomessa ja Yhdysvalloissa. Ensisijaisesti tulisi poistua vaara-alueelta, mikäli se on olosuhteet huomioiden mahdollista tai suojautua sisälle. Ohjeistuksen ollessa yksiselitteinen tulee toimintamalliin tarjota turvallisuusvälineet ja neuvontaa oppilaitokselle, jotta poistuminen ulos rakennuksesta tai sisälle suojautuminen on mahdollista. Oppilaitosten tulee olla oma-aloitteisia varmistakseen riittävän perehdytyksen ja harjoittelun mahdollisten uhkatilanteiden varalta niin kantahenkilökunnalle kuin sijaishenkilökunnallekin. Viranomaisten on valvottava ja annettava opastusta poistumisharjoitusten ja sisälle suojautumisen harjoittelun toteuttamisesta säännöllisin väliajoin. Turvallisuussuunnittelua Suomessa ohjaavat poliisi ja pelastustoimi, jotka omalla asiantuntijaosaamisellaan tukevat oppilaitoksia koskevien velvollisuuksien ja ohjeistuksien toteutumisessa oppilaitoksien turvallisuusasioissa.

Pelastuslaki ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta asettavat omatoimisen varautumisvelvoitteen toiminnanharjoittajille, myös oppilaitoksille. Työturvallisuuslaki asettaa velvoitteita, joiden mukaan työntekijöille tulee taata turvallinen työympäristö. Opetustoimen lait, kuten lukiolaki ja laki ammatillisesta koulutuksesta, velvoittavat oppilaitosten henkilökuntaa huolehtimaan oppilaiden ja opiskelijoiden turvallisuudesta oppilaitosympäristössä. Tapahtuneiden koulusurmien ja Kouvolan koulupalon jäljiltä on luotu suosituksia, joiden pohjalta on valmisteltu oppilaitosten turvallisuutta tukevia ohjeita. Suositukset ja ohjeet ovat oppilaitosten lähinnä rakenteisiin, kiinteisiin laitteisiin, toimintaohjeisiin sekä henkilökunnan toimintaan liittyviä. Pelastuslain mukaan pelastusviranomaisilla on velvoite toimia ohjaavina ja neuvoa-antavina viranomaisina oppilaitoksille. Pelastusviranomaiset suorittavat lakivelvoitteisesti palotarkastuksia oppilaitoskiinteistöihin. Palotarkastuksilla tulee huomioida muun muassa henkilöturvallisuus, turvallisuuslaitteisto sekä pelastustoiminnan toteutettavuus. Poliisilla on myös tärkeä rooli oppilaitosturvallisuutta ohjaavana ja neuvoa-antavana viranomaisena.

Turvakaapin konsepti on sisällöltään ja toimintaperiaatteeltaan omatoimista varautumista sekä turvallista työympäristöä ja oppimisympäristöä tukeva väline. Turvakaapin oppilaitosympäristöön sidoksissa olevat ohjeet, kuten hätätilanteiden toimintaohjeet, kiinteistön poistumistiekartta sekä asemakuva kokoontumispaikkoineen, mahdollistavat Turvakaapin käyttäjille suunnitelmallisen poistumisen rakennuksesta turvalliseen paikkaan. Numeroidut heijastinliivit ja ryhmänjohtajan liivi tukevat organisoitua poistumista tiloista sekä helpottavat koulun henkilökunnan ja pelastajien visuaalista havainnointikykyä. Tarkastettu/tila tyhjä -ovi merkitsin nopeuttaa ja auttaa koordinoimaan pelastustoimintaa, mikäli oppilaitoksen tiloista on poistuttu omatoimisesti tai pelastustoimen suorittamana.

Myös Turvakaapissa olevia valaisimia voidaan hyödyntää näkyvyyden parantamiseksi sähkökatkon aikana rakennuksesta poistumisessa tai pelastajien huomion kiinnittämiseksi evakuoititilanteessa. Ensiaputarvikkeiden tarpeellisuus voidaan nähdä normaaleissa arjen tapaturmissa tarvittaviksi välineiksi, mutta myös mahdollisen uhkatilanteen tai onnettomuuden tapahtuessa oppilaitoksessa. Säppi-turvakalukitsemisväline luo oppilaitoksen henkilökunnalle ja oppilaille keinon suojautua sisälle luokkatiloihin henkilöuhkatilanteissa, vaikka uhan aiheuttaja olisikin päässyt sisälle oppilaitosrakennukseen.

7.2 Turvakaappi osana oppilaitoksen turvallisuutta

Kyselytutkimuksessa 91 % vastaajista oli sitä mieltä, että paras sijoituspaikka Turvakaapille on oppilaitoksen luokkatilat. Tämä vastaajien mielipide vahvistaa käsitystä ja toimintatapaa sisälle suojautumisen periaatteesta, että mahdollisessa uhkatilanteessa tulee suojautua. Lisäksi kyselytutkimukseen vastanneista 85 % tunsikin, että Turvakaapista on hyötyä sisälle suojautumisessa ja 97 % oli sitä mieltä, että Turvakaapista on hyötyä rakennuksesta poistumiseen uhkatilanteen vuoksi. Kyselytutkimuksen vastaajista 6 % oli sitä mieltä, että Turvakaapin paras sijoituspaikka olisi muualla kuin oppilaitoksen luokkahuoneessa. Vastaajista 6 % mukaan paras sijoituspaikka olisi päiväkodin ryhmätiloissa. Kyselyyn vastasi henkilökuntaa myös päiväkodeista, joissa henkilöstöä työskentelee muualla kuin luokkahuoneissa. Tämä voi vaikuttaa hajontaan koskien edellä mainittua vastausta. Turvakaapin sijoittelu nousee esille myös kyselytutkimuksen vapaasta kommentointiosiosta, jossa vastauksista tulee esiin, että Turvakaappi tulisi löytyä jokaisen koulun ja päiväkodin ryhmätilasta. Kyselytutkimuksen tulosten luotettavuutta tukee se, että 88 % vastaajista tietää, mitä tuotteita Turvakaappi sisältää, 85 % on saanut perehdytyksen Turvakaappiin ja 71 % on harjoitellut Turvakaapin käyttöä muun henkilökunnan kanssa. Turvakaappi sisältää olennaisen välineistön sisälle suojautumisen mahdollistamiseksi. Yhdysvaltalaisissa oppilaitosten uhkatilanneohjeistuksissa pidettiin henkilöuhkatilanteissa tehokkaana toimintatapana sisälle suojautumista. Myös Suomessa voimassa olevat ohjeistukset suosivat sisälle suojautumista.

Yhdysvalloissa ja Suomessa sisäministeriön tehdyissä ohjeistuksissa sekä onnettomuustutkintakeskuksen tekemissä suosituksissa painotetaan oppilaitosten henkilökunnan perehdyttämisen tärkeyttä turvallisuusohjeisiin. Myös toimintaohjeiden ylläpitämistä ja kokoamista yhteen paikkaan pidetään soveltuvana ratkaisuna äkillisesti tapahtuvissa tilanteissa kuten henkilöuhka- tai koulupalotilanteissa. Onnettomuustutkintakeskus oli todennut Kouvolan koulupalosta henkilökunnan perehtyneisyyden oppilaitoksen turvallisuusasioihin vajavaiseksi ja turvallisuusohjeistukset keskeneräisiksi. Kouvolan koulupalossa henkilökunta koki toimintaohjeet hajanaisiksi ja koulutuksen turvallisuusasioihin puutteelliseksi. Turvakaappi on väline, jossa toimintaohjeet sekä turvallisuusvälineet löytyvät yhdestä ja samasta paikasta. Yksinkertaistetut ja nopeasti luettavat toimintaohjeet mahdollistavat

pelastautumisen ja suojautumisen äkillisesti kehittyvissä tilanteissa, oli sitten kyseessä onnettomuus kuten tulipalo tai henkilöuhka. Turvakaappiin pätee sama periaate kuin kaikkeen muuhunkin asiaan, jossa pitää olla tietämys teknisen välineen käyttämiseen: välineen käyttö tulee olla riittävän harjoiteltua, jotta siitä on hyötyä kriittisissä käyttötilanteissa.

Kyselytutkimuksesta on havaittavissa, että 88 % vastaajista tietää, mitä tuotteita Turvakaappi sisältää, 85 % on saanut perehdytyksen Turvakaappiin ja 71 % on harjoitellut Turvakaapin käyttöä muun henkilökunnan kanssa. Vastauksien perusteella voidaan todeta, että Turvakaappiin perehtyneisyys ja tietämys Turvakaapin tuotteista on hyvällä tasolla. Erityisesti tulee huomioida se, että Turvakaapin käytön harjoittelua toteutetaan säännöllisesti sekä henkilökunnassa olevat sijaiset ja uudet työntekijät saavat asianmukaisen perehdytyksen. Turvakaapin käyttäjäkuntaa voivat olla mahdollisessa onnettomuus- tai uhkatilanteessa myös oppilaitoksen oppilaat tai opiskelijat. Kyselytutkimuksessa selvisi, että vain 15 % vastaajista oli harjoitellut Turvakaapin käyttöä oppilaiden kanssa. Kuten aiemmista toteutuneista uhkatilanteista on havaittavissa, uhreina on ollut sekä oppilaitoksen henkilökuntaa että opetettavia. Toivottavaa olisi, että oppilaitoksen henkilökunta harjoittelisi ja kävisi informatiivisesti Turvakaapin välineistöä läpi opetettavien kanssa. Tällöin on otettava huomioon oppilaiden ikä ja kehitysaste.

Markkinoilla on tarjolla useita eri turvallisuusvälineitä. Se, mikä toimii Yhdysvalloissa, ei välttämättä sovellu Suomen nykyisenlaiseen toimintaympäristöön oppilaitoksissa. Yhdysvalloissa on niin kutsuttuja koulupoliiseja sekä metallinpaljastimia, jotka on sittemmin todettu melko hyödyttömiksi ja suhteellisen hintaviksi estääkseen koulusurmia. Turvallisuusvälineiden toimivuudessa ja hinnassa on silti yhtäläisyyksiä Yhdysvaltojen ja Suomen välillä. Kuulutusjärjestelmät sekä kulunvalvontajärjestelmät ovat toimivia turvallisuusvälineitä, mutta vaativat ennalta laaditut ohjeistukset, joihin oppilaitoksen koko henkilökunta on perehdytetty.

Turvallisuusvälineiden hankintaan oppilaitoksissa ei ole yksiselitteistä linjausta. Turvallisuusvälineiden hankintaan vaikuttavat hinta, saatavuus, huolto, sopivuus oppilaitoksen tiloihin sekä käytettävyyys. Kuten yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa on todettu, turvallisuusväline, joka sopii toiseen oppilaitokseen, ei välttämättä sovellu muihin. Suomessakin on uudempiä ja vanhempia oppilaitoksia. Vanhempiin oppilaitoksiin on haastavampaa istuttaa turvallisuusvälineitä- ja laitteita kuin uudempiin oppilaitoksiin. Pelkästään tärkeäksi koettujen kulunvalvontajärjestelmien ja tilojen turvallisuussuunnittelun toteutus on hankalampaa ja kalliimpaa muutostyönä.

7.3 Turvakaapin saavutettavuus

Turvallisuusvälineiden, toimintaohjeiden sekä oppilaitoksen henkilökunnan perehdyttämisen tarkeys korostuvat Suomen haja-asutusalueilla. Toimintavalmiusajat viranomaisilla ovat haja-asutus-

alueilla pidemmät kuin suuremmissa asutuskeskuksissa. Viranomaisten reagointinopeus oppilaitosten mahdollisiin uhkatilanteisiin voi olla viivästynyt, jolloin omatoimiseen varautumiseen on syytä kiinnittää entistä enemmän huomiota. Omatoimisessa varautumisessa korostuu paitsi oppilaitoksen henkilökunnan halukkuus ottaa omatoiminen varautuminen tosissaan turvallisuusasioihin perehtymisenä, myös viranomaisten kykyyn ohjata olemassa olevan oppilaitoksen turvallisuussuunnittelua ja niiden rakentamista jo oppilaitoksen elinkaaren alusta asti kohti turvallisempaa oppimisympäristöä lapsilla ja nuorille.

Sisäministeriön ja opetushallituksen ohjeistusten mukaisesti turvallisuuskansio on hyvä lähtökohta, johon oppilaitoksen turvallisuus- ja toimintaohjeistus kootaan, mutta se vaatii jatkuvaa päivittämistä, perehdyttämistä ja kertaamista. Käytännössä turvallisuuskansio vaatii ohjeiden selaamista ja visuaalisesti nopeaa hahmotuskykyä. Lisäksi asia voidaan kokea hankalaksi, mikäli turvallisuuskansio ei ole helposti saatavilla äkillisen uhan- tai onnettomuustilanteen muodostuessa todeksi. Oppilaitosten turvallisuusohjeistusten tulisi olla selkeitä ja yksinkertaisia. Kouvolan koulupalon tutkinnassa tuli ilmi, että epätietoisuus ohjeista ja kokemattomuudesta eri uhka- ja onnettomuustilanteisiin koettiin oppilaitoksen henkilökunnan keskuudessa riskitekijäksi. Oppilaitoksissa on syytä panostaa siihen, että turvallisuusohjeet ovat helposti saatavilla ja tarpeen mukaan kerrattavissa. Kyselytutkimuksesta selvisi, että vastaajista 82,4 % oli sitä mieltä, että Turvakaapin tuotteet ovat helposti saatavilla, ja 85,3 % oli sitä mieltä, että Turvakaapissa olevat ohjeet ja opasteet ovat helposti luettavissa. Turvakaapissa olevat ohjeet opasteet sekä tuotteet ovat nähtävillä ilman Turvakaapin oven avaamista. Tämä voisi osaltaan selittää sitä, minkä vuoksi vastaajista 82,3 % koki, että Turvakaapiin on matala käyttökynnys. Toinen selittävä tekijä voi olla, että Turvakaapin perehdytys sekä harjoittelu ovat tuottaneet osaltaan matalan käyttökynnyksen oppilaitosten henkilökunnalle.

Kyselytutkimuksessa olevassa vapaassa kommentoinnissa tuli esiin asia, että myös oppilaitoksen sijaistavalla henkilökunnalla tulisi olla avain Turvakaapin avaamiseen. Toisaalta kommentoissa tuli esiin myös, että Turvakaapin on syytä olla lukittuna, jotta turvallisuusvälineet ja ohjeet säilyvät Turvakaapissa ja ovat siten tarpeen tullen käytettävissä. Turvakaappi on mahdollista avata hätätilanteessa ilman avaintakin, mutta sijaistavalla henkilökunnalla tulisi olla Turvakaapin avaamiseksi avain käytössään. Henkilökunnan helposti saatavilla oleva avain mahdollistaisi Turvakaappiin tutustumisen niin henkilökunnan kuin oppilaidenkin puolesta ohjattuna sekä mahdollistaisi pienten tapaturmien hoidattamisen Turvakaapissa sijaitsevilla ensiapuvälineillä. Omaehtoinenkin perehtyminen ja tutustuminen Turvakaapin sisältöön madaltaisi kynnystä tarvittaessa käyttää uhkatilanteissa Turvakaapin turvallisuusvälineistöä ja ohjeita sekä antaisi mahdollisuuden kerrata ohjeita ja opasteita. Yhdysvaltalaisissa ohjeistuksissa korostetaan, että myös oppilaitoksessa sijaisina oleville henkilökunnan jäsenille tulee antaa asianmukainen perehdytys ja mahdollisuus toimia uhkati-

lanteissa ohjeistuksien mukaisesti. Kyselytutkimuksen vastaajien mielipiteet Turvakaapin käytettävyydestä ovat linjassa ohjeistuksien mukaan, että oppilaitosten turvallisuuskonseptin tulisi olla oppilaitoksessa helposti saatavilla ja hallittavissa.

7.4 Turvakaapin varustelu

Kyselytutkimukseen vastaajista kukaan ei ottaisi Turvakaapista tuotteita pois. Tämä voi kertoa siitä, että jokainen tuote Turvakaapissa koetaan tarpeelliseksi. Kysymyksen luotettavuutta tukee se, että henkilökunta on kyselytutkimuksen mukaan suurilta osin saanut perehdytyksen ja tietää, että mitä tuotteita Turvakaappi pitää sisällään. Tuotteen kehittäjälle esitettyjen haastatteluiden mukaan Turvakaapin käyttöä on kyselytutkimuksen kohteena olevissa kouluissa harjoiteltu. Lisäksi vastaajat mainitsivat harjoitelleensa Turvakaapin käyttöä kyselytutkimuksen osiossa, jossa vastaajat saivat vapaasti kirjoittaa kommentteja Turvakaappiin liittyen. Toisaalta kyselytutkimuksessa selvitettiin, että 41 % vastaajista ei lisäisi mitään tuotteita Turvakaappiin. Puolet vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään siihen, tulisiko Turvakaappiin lisätä tuotteita. Huomioitavaa kyselytutkimuksessa oli se, että yhdeksän prosenttia vastaajista lisäisi mieleissään olevia tuotteita Turvakaappiin. Turvakaappiin lisättävistä tuotteista ilmastointiteippi oli tullut esille oppilailta turvallisuusharjoituksen myötä.

Ensiapuvälineet ovat olleet jo pitkän aikaa julkisissa tiloissa ja työpaikoilla näkyvässä osassa. Ensiapuvälineet mielletään helpoksi omatoimiseksi varautumiseksi aivan arkisiinkin tapaturmatilanteisiin ja niitä on kätevää säilyttävää seinällä näkyvällä paikalla. Turvakaapin tuotteisiin sisältyvät ensiapuvälineet ja yksi kyselytutkimuksen kysymyksistä koski nimenomaisesti, tulisiko ensiapuvälineitä säilyttää Turvakaapissa. Kyselytutkimukseen vastaajista 82 % oli sitä mieltä, että ensiapuvälineet tulisi sijoittaa Turvakaappiin. Tulos tukee sitä, että Turvakaappi koetaan myös osaksi arkipäiväisiäkin tapaturmatilanteisiin varautumisen välineenä. Ensiapuvälineet olivat kyselytutkimuksessa myös paljon mielipiteitä ja ehdotuksia herättävässä osassa, kun vastaajat saivat vapaasti kirjoittaa asioita liittyen Turvakaappiin ja siihen, mitä tuotteita Turvakaappiin tulisi vastaajien mielestä lisätä. Vastaajista osa halusi lisää ensiapuvälineitä Turvakaappiin ja osa vastaajista halusi painottaa sitä, että on tärkeää säilyttää kaikkia ensiapuvälineitä samassa paikassa.

7.5 Turvakaappi osana oppilaitoksen kokonaisvaltaista turvallisuutta

On tärkeää, että oppilaitoksen henkilökunta kokee työympäristönsä turvalliseksi. Työturvallisuuslain mukaan työnantajan velvollisuus on taata työntekijöille turvallinen työympäristö ja ehkäistä työntekijöihin kohdistuvia uhkatekijöitä. Kyselytutkimuksen vastaajista 67,7 % koki Turvakaapin lisänneen heidän turvallisuuden tunnettaan ja 94,1 % vastaajista koki, ettei Turvakaappi ole lisännyt heidän turvattomuuden tunnettaan. Turvallisuuden tunne ei sinällään lisää turvallisuutta, mutta kyselytutkimuksen tulokset antavat suuntaa siihen, että Turvakaappi koetaan turvallisuutta lisääväksi tekijäksi

myös psyykkisessä mielessä. Tämä on tärkeää, että työntekijät voivat kokea työnantajansa huolehtivan paitsi heidän turvallisuudestaan, myös oppilaitosten opetettavien turvallisuudesta. Kun oppilaitoksen henkilökunta on perehdytetty Turvakaappiin ja kokee Turvakaapin toimivaksi kokonaisuudeksi turvallisuusharjoitusten myötä, välittyy turvallisuuden tunne myös opetettaviin. Tieto ja taito madaltavat oppilaitoksen henkilökunnan kynnystä käyttää tarvittaessa Turvakaappia sekä siten lisäävät turvallisuuden tunnetta. Turvakaappia ei koeta vain turvallisuusvälineenä, vaan myös ideana, joka lisää turvallisuusajattelua tunnetilan kautta.

Kyselytutkimukseen vastanneista 79,4 % koki, että Turvakaappi sopii osaksi oppilaitoksen kalustusta. Toisaalta kyselytutkimuksen vapaassa kommentointiosiossa vastaajilta saatiin eniten kommentteja liittyen Turvakaapin kokoon ja sijoitteluun huonetiloissa. Vapaassa kommentointiosiossa vastaajien kommentteja Turvakaapin kokoon ja sijoitteluun huonetilassa tuli yhteensä kolme kappaletta. Kommenteissa mainitaan, että Turvakaappi on liian suuri ja että sen sijoitteluun tulisi kiinnittää tarkemmin huomiota. Turvakaappi vaikeuttaa koolla ja sijoittelullaan oppilaitoksen opetukseen liittyvää toimintaa, muun muassa peittämällä ja estämällä opetukseen liittyvän välineistön käytön. Vastauksista ilmenee, että Turvakaapin sijoittelu ja koko altistaa pienet lapset ja oppilaat päänseudulle kohdistuviin osumiin Turvakaapin kulmien osalta. Turvakaapin sijoitteluun tulisi ensisijaisesti kiinnittää huomiota jo mahdollisessa oppilaitoksen suunnittelu- ja rakennusvaiheessa, mikäli Turvakaappi on osa tulevaa uudisrakentamista. Olisi myös toivottavaa, että oppilaitoksen henkilökunnan kanssa keskusteltaisiin ennen Turvakaapin sijoittelua osaksi oppilaitoksen kalustusta, kun Turvakaappeja ollaan suunnittelemassa asennettaviksi jo käytössä oleviin oppilaitoksiin. Myös kyselytutkimuksen vapaassa kommentointiosiossa tuli esitys siitä, että oppilaitoksen henkilökunta otetaan mukaan Turvakaapin sijoitteluun liittyvään suunnitteluun. Kyselytutkimuksen havainnot ovat linjassa Yhdysvaltalaishavaintojen kanssa, että oppilaitoksissa on haasteita jälkiasennettavissa turvallisuuslaitteistossa, kun niitä ei ole oppilaitoksiin etukäteen suunniteltu. Onnettomuustutkintakeskuksen sekä sisäministeriön havaintojen ja suositusten mukaan oppilaitoksen henkilökunta tulee sitouttaa oppilaitoksen turvallisuuteen. Näistä huomioista on pääteltävissä, että vaikka turvallisuustekijät ovat ykkösasia, oppilaitosten pääasiallisen toiminnan tarkoitus ei tulisi liikaa vaarantua turvallisuustekijöiden huomioimisen kustannuksella.

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että Turvakaappi on toimiva ja helposti saavutettavissa oleva turvallisuuskaluste, joka omalta osaltaan lisää henkilökunnan turvallisuuden tunnetta. Koekäyttöä suorittavien oppilaitosten henkilökunta oli lähes yksimielinen siitä, että Turvakaappi tulee sijoittaa luokkahuoneeseen, jolloin se palvelee oppilaita ja henkilökuntaa arkipäiväisissä asioissa ja uhkatilanteissa sekä mahdollistaa Turvakaapin varusteiden helpon käytön. Tutkimustuloksissa havaittiin, että Turvakaappi soveltuu ominaisuuksiltaan ja käytettävyydeltään myös päiväkotiteihin, mutta silloin sen paras sijoituspaikka olisi kunkin päiväkotiryhmän ryhmätiloissa. Vastanneiden mielestä Turvakaappi on fyysiseltä kooltaan iso, jolloin sen sijoittamista tulisi pohtia jo rakennuksen suunnitteluvaiheessa.

Pelkästään Turvakaapin sijoittaminen rakennukseen ei ole turvallisuusratkaisu, joka automaattisesti lisää oppilaitosturvallisuutta. Vaikka tämän kaltainen turvallisuutta parantava kaluste sijoitetaan koulurakennukseen tai muuhun julkiseen tilaan, tulee siihen perehtyä ja sen käyttöä harjoitella. Tässä tutkimuksessa 85 % vastanneista oli perehtynyt Turvakaapin sisältöön ja 71 % oli harjoitellut Turvakaapin käyttöä, mutta vain 15 % oli harjoitellut Turvakaapin käyttöä oppilaiden kanssa. Turvakaappi kalusteena toimii parhaiten, kun se on perehdytetty käyttäjille ja kaikki tietävät, kuinka kyseinen tuote toimii, sen käyttöä harjoitellaan säännöllisesti ja sitä ylläpidetään yhtenä osana turvallisuuden vuosikelloa.

8.1 Tutkimuksen arviointi

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin useita tutkimuksia sekä kirjallisuuskatsausta. Kirjallisuuskatsauksen tekemiseen kuuluu oleellisena osana oleellisen kirjallisuuden löytäminen. Löydetty kirjallisuus luokitellaan sen mukaan, mitä teoriaa ja konseptia kukin kirjoitus sisältää helpottamaan myöhempää kirjoitusvaihetta. Kirjoittaessa on tärkeää tuoda heti alusta alkaen esille selkeästi tutkimuksen aihe sekä päälöydökset lukijan mielenkiinnon säilyttämiseksi. (Webster & Watson, 2002.)

Kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta voidaan nimittää tilastolliseksi tutkimukseksi. Määrällisellä tutkimuksella selvitetään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Tämä edellyttää riittävän suurta ja edustavaa otosta. Aineiston keruussa käytetään tavallisesti ennakkoon määriteltäviä tutkimuslomakkeita valmiine vastausvaihtoehtoineen. Määrällisessä tutkimuksessa asioita kuvataan numeerisesti ja tuloksia voidaan visualisoida taulukoin tai kuvioin. Usein selvitetään eri asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavassa ilmiössä tapahtuneita muutoksia. Aineistosta kerätyillä tuloksilla pyritään yleistämään tutkittuja havaintoyksiköitä laajempaan joukkoon tilastollisella päte-lyllä. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla onnistutaan kartoittamaan olemassa oleva tilanne, mutta ei kyetä riittävästi selventämään asioiden syitä. (Heikkilä 2008, 16.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa

aihetta rajataan erottelemalla tutkimuskohteesta perinteisen muuttuja-ajattelun mukaisesti alue, josta varsinaisesti ollaan kiinnostuneita ja jota halutaan ymmärtää tai selittää (riippuva muuttuja). Sitten nimetään alue, jonka yhteyksiä tai vaikutuksia edelliseen halutaan selvittää (riippumaton muuttuja). Kolmanneksi nimetään niiden ilmiöiden alue, jotka vaikuttavat riippuvaan muuttujaan, mutta eivät ensisijaisesti ole tutkimuksen kohteena (väliin tulevat muuttujat). Yksinkertaisten tilastotietojen esittämistä sellaisenaan ei pidetä varsinaisena tutkimuksena. (Hirsijärvi ym. 2007, 86.)

Kvalitatiivinen eli laadullisen tutkimuksen tavoitteena on oppia ymmärtämään tutkimuskohdetta (esim. yritys tai asiakas) ja selittämään sen käyttäytymisen ja päätösten syitä. Laadullisessa tutkimuksessa rajoitutaan pieneen määrään tapauksia, mutta tapaukset pyritään analysoimaan tarkasti. Tutkittavat valitaan useimmiten harkinnanvaraisesti, ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Kvalitatiivinen tutkimus hyödyntää psykologian ja käyttäytymistieteiden oppeja. Selvittämällä kohderyhmän arvoja ja asenteita tai tarpeita ja odotuksia voidaan saada tarpeellista tietoa esimerkiksi markkinoinnin tai tuotekehittelyn pohjaksi. Näin voidaan ymmärtää paremmin kuluttajien tuotevalintoja tai reagointia mainontaan tietyllä tavalla. Kvalitatiivinen tutkimus sopii hyvin toiminnan kehittämiseen, vaihtoehtojen etsimiseen ja sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Kvalitatiivisella tutkimuksella voidaan myös antaa ehdotuksia erilaisille jatkotutkimuksille. (Heikkilä 2008, 16.)

Laadullisessa tutkimuksessa aiheen rajaamiseen liittyy laaja-alaisia kysymyksiä. Tutkimuksen aihealue on syntynyt mahdollisesti käytännön kokemuksesta, asiantuntijoilta saatujen vihjeiden, kirjallisuuden tai opiskelun pohjalta, mutta lopulta syvälinen kirjallisuuteen perehtyminen auttaa ongelman rajaamisella ja täsmentämisellä. Kirjallisuuskatsaus antaa tutkimukselle perustan ja osoittaa, mihin kysymyksiin uusi tutkimus olisi mielekkäintä suunnata. Löydetty teoria tarkentaa edelleen tutkimuksen kysymyksenasettelua. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitellaan tutkittavan kohteen tutkimista mahdollisimman kokonaisvaltaisesti sekä tavoitteena on löytää tai paljastaa tosiseikkoja kuin todentaa jo olemassa olevia (totuus) väittämiä. (Hirsijärvi ym. 2007, 87 ja 157.)

Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus ovat lähestymistapoja, joita on vaikea tarkasti erottaa toisistaan. Kyseiset tutkimusmenetelmät nähdään toisiaan täydentäviksi lähestymistavoiksi, ei kilpailviksi suuntauksiksi. Kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä voidaan käyttää rinnakkain. Esimerkiksi yksinkertaisten laskennallisten tekniikoiden avulla kyetään intensiivisen kvalitatiivisen tutkimuksen avulla saatuja tuloksia laajentaa koskemaan kokonaista aineistojoukkoa, johon muutoin voisi olla hankala saada otetta. (Hirsijärvi ym. 2007, 132–133.)

8.1.1 Reliabiliteetti

Reliabiliteetilla (luotettavuus) tarkoitetaan tulosten tarkkuutta. Tutkimustulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Tutkijan on oltava tutkimuksen ajan tarkka ja kriittinen. Virheitä voi tulla tietoja kerätettä-

essä, syötettäessä, käsiteltäessä ja tuloksia tulkittaessa. (Heikkilä 2008, 30.) Reliabiliteettia arvioidaan useimmiten toistettavuuden kautta: arvioidaan tuloksia niiden paikkansapitävyyden osalta ajan kuluessa sekä sitä, kuinka hyvin ne kuvaavat tutkittua kohdetta (Golafshani 2003). Tutkimuksen tulokset ovat sattumanvaraisia, jos otoskoko on kovin pieni. Etenkin kyselytutkimuksessa kannattaa huomioida jo otantaa suunniteltaessa joskus suureksikin tuleva poistuma eli kato. Kadolla tarkoitetaan lomakkeen palauttamatta jättäneiden määrää. (Heikkilä 2008, 30.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kannattaa tosin huomioida, että vaatimus toistettavuudesta ajan kuluessa koskettaa pikemmin käytettyjä tutkimusmenetelmiä kuin itse tutkimusta (Davies ja Dodd 2002).

Tässä opinnäytetyössä kyselylomake pyrittiin jo suunnitteluvaiheessa luomaan niin, että kysymykset olisivat mahdollisimman helposti ymmärrettäviä ja virhetulkintojen mahdollisuus olisi mahdollisimman pieni. Tämä aiheutti sen, että suurin osa kysymyksistä on kyllä-ei-asteikolla. Käytimme tutkimuksessa kokonaisotantaa. Näin saimme mahdollisimman kattavan ja todenmukaisen tutkimustuloksen, jonka voisi yleistää kattamaan koko perusjoukkoa. Kyselyn vastausprosentti jäi alhaiseksi (42 %), joten tulosten luotettavuus ja yleistettävyyks kärsi. Vastausprosentti muodostui kuitenkin kaikista kyselyyn osallistuneista ammattiryhmistä, jolloin tulos edustaa kaikkia oppilaitoksissa työskenteleviä ammattiryhmiä. Vaikka tutkimustuloksista voidaan nähdä positiivinen suhtautuminen Turva-kaappiin kaikilla sen osa-alueilla, liittyy kyselytutkimuksiin satunnaisvirheiden riski. Riski korostuu etenkin asenteita mitattaessa, sillä asioita saatetaan vähätellä tai kaunistella. Kyselytutkimus toteutettiin toukokuussa 2022 juuri ennen lukukauden päättymistä sekä opettajien lakon aikana. Etäkoulun siirtyminen sekä lukukauden päätyminen saattoivat osaltaan pienentää vastausprosenttia.

8.1.2 Validiteetti

Tutkimuksen validiteettia (pätevyys) voidaan mitata arvioimalla, kuinka hyvin tutkimus on mitannut sitä, mitä sen on tarkoitettu mitattavan (Golafshani 2003) ja ovatko käytetyt tavat tarkkoja (Winter 2000). Mikäli mitattavia käsitteitä ja muuttujia ei ole määritelty tarkoin, eivät mittaustuloksetkaan voi olla valideja. Validiutta on vaikeaa tarkastella jälkikäteen. Se on etukäteen varmistettava huolellisella suunnittelulla ja tarkoin harkitulla tiedonkeruulla. Kyselytutkimuslomakkeen kysymysten tulee mitata oikeita asioita yksiselitteisesti ja kattaa koko tutkimusongelma. Perusjoukon tarkka määrittely, edustavan otoksen määrittely ja korkea vastausprosentti edesauttavat validin tutkimuksen toteutumista. (Heikkilä 2008, 30.) Mittarit ja menetelmät eivät aina vastaa sitä, jota tutkija luulee tutkivansa. Esimerkiksi kyselylomakkeiden kysymyksiin saadaan vastaukset, mutta vastaajat saattavat käsittää useat kysymykset aivan eri tavalla kuin tutkija on ajatellut. Mikäli tutkija käsittelee saatuja tuloksia edelleen alkuperäisen ajattelumallinsa tapaan, tuloksia ei voida pitää tosina ja pätevinä. Mittari näin ollen aiheuttaa tuloksiin virheitä. (Hirsijärvi ym. 2007, 226–227.)

Opinnäytetyössä haluttiin tarkastella Turvakaapin käyttäjäkokemuksia koekäyttöä suorittavissa kouluissa, näin ollen perusjoukkoa kuvaavan käsityksen saamiseksi käytimme kokonaisotantaa. Jotta koko perusjoukon (n) saavuttaminen olisi mahdollista, loimme kyselylomakkeen Webropol-ohjelmalla. Suunnittelemalla kyselylomakkeen itse varmistimme sen soveltuvuuden Turvakaapin sisällön, sijoittelun ja käyttäjäkokemusten mittaamisen. Kyselylomakkeen toimivuutta testasimme viidellä ulkopuolisella testaajalla. Testauksen tarkoituksena oli selvittää kysymysten yksiselitteisyyttä, kestoa, teknistä toimivuutta sekä selvittää puutteet ja turhat toistot. Tulosten perusteella teimme tarvittavat muutokset. Avoimet kysymykset kyselylomakkeella toivat esille asioita ja ilmiöitä, joita emme kokemattomina tutkijoina osanneet ottaa huomioon. Tutkimuksesta saadut tulokset tukivat hypoteesia, jonka mukaan Turvakaappi lisää kokonaisturvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta.

8.1.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kyselytutkimus toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena Webropol-kyselylomakkeen avulla, se sisälsi myös kvalitatiivisia piirteitä vapaan sanan muodossa. Tutkimusmenetelmän valintaan vaikutti mahdollisimman suuri kokonaisotos, jolloin vastaajien saavuttaminen sähköisen kyselylomakkeen avulla oli nopeampaa ja helpompaa. Aineiston sähköinen muoto ja analysointitekniikka vähensivät virheiden mahdollisuutta ja paransivat tulosten luotettavuutta. Aineiston sähköinen säilyttäminen paransi vastaajien anonymiteettiä, kun vastaaja prosentti jäi alhaiseksi. Kokemattomina tutkijoina kyselylomakkeen suunnittelu oli haastavaa suhteellisen vähäisen teoriaopetuksen vuoksi. Kyselylomakkeen tekemiseen kului paljon aikaa ja tietoisesti päädyimme suunnittelemaan lomakkeen, joka sisälsi suurimmaksi osaksi kyllä/ei kysymyksiä sekä muutamia Likert-asteikollisia kysymyksiä. Kyselylomake pyrittiin pitämään strukturoituna tulosten käsittelyn helppouden ja vastaamiseen kulu-
van ajan pitämisen mahdollisimman pienenä.

8.2 Opinnäytetyön hyödyllisyys ja jatkotutkimus

Turvakaappi edustaa uutta, julkisten tilojen kokonaisturvallisuuden parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä. Onnettomuustutkintakeskus on antanut turvallisuussuosituksia muun muassa oppilaitosten turvallisuuden kehittämiseksi. Turvallisuussuositukset linkittyvät läheisesti Turvakaapin ajatukseen yhteisistä, keskitetyistä toimintaohjeista yhdessä paikassa sekä mahdollisten uhkatilanteiden haittavaikutusten minimoimiseen tarkoitettua välineistöä.

Tälle opinnäytetyölle on tilausta, koska oppilaitosturvallisuuteen olemassa olevaa tietoa ja ohjeistuksia on tuotettu reagoivasti vasta ikävien uhkatilanteiden pohjalta Suomessa 2000-luvulla. Tämä opinnäytetyö tuottaa proaktiivisesti konkreettista tietoa sekä ottaa kantaa Turvakaapin käytettävyydestä ja ominaisuuksista myös tulevaisuuden kehittämistarpeisiin mahdollisten uhkatilanteiden varalta. Opinnäytetyö luo pohjan Turvakaapin hyödynnettävyydestä laajasti erilaisten julkisten tilojen

ja yritysten tarpeisiin henkilöturvallisuuden parantamiseksi ja mahdollisten yhteisten standardien luomiseksi toimintaympäristön tarpeiden mukaisesti.

Tämän opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen pohjalta on todennettavissa oppilaitosturvallisuuteen liittyvän lainsäädännön sekä ohjeistuksen monimutkaisuutta ja epätarkkuutta. Tämän opinnäytetyömme pohjalta olemme tunnistaneet tarpeen jatkotutkimukselle, jossa tutkitaan tarkemmin oppilaitosturvallisuuteen liittyvän lainsäädännön, ohjeistuksen sekä oppilaitosten turvallisuusvalvontaan liittyvien aihealueiden kokonaisuutta. Tulevalla jatkotutkimuksella olisi annettavaa oppilaitosturvallisuuden lainsäädännön ja ohjeistuksen yhtenäistämiseksi sekä selkeyttämiseksi. Lisäksi oppilaitosturvallisuuden kehittäminen ja ylläpitäminen vaatii valvontaa, jonka keskittäminen yhden viranomaisen vastuulle tulisi tutkimuksin arvioida.

LÄHTEET

Davies, D. & Dodd, J. 2002. Qualitative research and the question of rigor. *Qualitative health research*, 12(2), 279-289.

Golafshani, N. 2003. Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report*, 8(4), 597-607.

Heikkilä, T. 2008. *Tilastollinen tutkimus*. Edita. Helsinki.

Hirsijärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. 13. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Homeland Security 2018. K-12 School Security. A guide for preventing and protecting against gun violence. *www-dokumentti*. <https://www.cisa.gov/sites/default/files/publications/K12-School-Security-Guide-2nd-Edition-508.pdf>. 28.1.2022.

Jokelan koulusurmien tutkintalautakunta 2009. Jokelan koulusurmat 7.11.2007 – Tutkintalautakunnan raportti. *www-dokumentti*. https://turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/poikkeuksellisettapahtumat/SdaOKoQr9/Jokelan_koulusurmat_7.11.2007.pdf. 27.8.2022.

Jonson, C. 2017. Preventing School Shootings: The Effectiveness of Safety Measures. *www-dokumentti*. <https://www.schoolsafety.gov/sites/default/files/2021-01/Preventing%20School%20Shootings.pdf>. 28.1.2022.

Kaarakainen, I. 2021. Turvainfo. Pelastusopisto.

Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010. Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008. Tutkintalautakunnan raportti. *www-dokumentti*. https://turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/poikkeuksellisettapahtumat/Sfbm5XgdL/Kauhajoen_koulusurmat_23.9.2008.pdf. 28.8.2022.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017/531.

Laukka, M. 2018. Poliisin ja oppilaitosten yhteistyö uhkatilanteissa sekä niiden ennalta estämisessä. *Opinnäytetyö*. Poliisiammattikorkeakoulu.

Laurea ammattikorkeakoulu 2010. Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja – vakavien henkilöriskien hallinta. *www-dokumentti*. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114724/Laurea%20julkaisut%20C14.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 28.1.2022.

Laurea 2017. Sisälle suojautuminen oppilaitoksissa. www-dokumentti. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122040/Laurea%20julkaisut%2075.pdf?sequence=8>. 28.1.2022.

Lukiolaki 2018/714.

Onnettomuustutkintakeskus 2014. Koulupalo Kouvolassa 11.2.2014. Tutkintaselostus 15/2014. www-dokumentti. https://turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/muutonnettomuudet/2014/ILi5kuRxv/Y2014-01_Kouvola.pdf. 4.9.2022.

Opetushallitus 2022. Turvallinen ja terveellinen päiväkotij- ja koulurakennus. www-dokumentti. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/turvallinen-ja-terveellinen-paivakoti-ja-koulurakennus>. 18.9.2022.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:2. www-dokumentti. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75199>. 28.1.2022.

Pelastuslaki 2011/379.

Perusopetuslaki 1998/628.

Rikander, H. 2021. *Oppilaitosturvallisuus*. Edita. Helsinki

Sisäasiainministeriö 2010. Oppilaitosten turvallisuus. Työryhmän raportti. www-dokumentti. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79733/sm_402009.pdf. 27.8.2022.

Sisäministeriö 2014. Turvallisuutta harvassa? Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla alueilla. www-dokumentti. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79003/062014.pdf?sequence=1>. 18.9.2022.

Sisäministeriö 2017. Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. www-dokumentti. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf>. 28.8.2022.

Sisäministeriö 2019. Kansallinen riskiarvio 2018. www-dokumentti. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161332/5_2019_Kansallinen%20riskiarvio.pdf. 28.8.2022.

Säppi 2022. Turvakaappi. www-dokumentti. <https://www.sappi.fi/turvakaappi/>. 28.1.2022.

Työturvallisuuslaki 2002/738.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 2011/407.

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta 2021. Valtioneuvoston julkaisu 2021:48.

Webster, J. ja Watson, T. 2002. Analyzing the Past to Prepare for the Future: Writing a Literature Review. *MIS Quarterly*, 26(2), 13-23.

Winter, G. 2000. A comparative discussion of the notion of validity in qualitative and quantitative research. *The qualitative report*, 4(3), 1-4.

LIITE 1: KYSELYLOMAKE

Turvakaappi

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Arvoisa vastaanottaja,

Teemme kyselytutkimusta oppilaitoksessanne käytössä olevista Turvakaapeista ja niiden käyttökokemuksista. Olemme Pelastusopiston/Poliisiammattikorkeakoulun pelastusalan päällystötutkinnon AMK opiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä Joel Linnan ideoimasta Turvakaapista. Tämä kyselytutkimus on yksi osa-alue opinnäytetyöstä, joka kokoaa tietoa Turvakaapin käytettävyydestä sekä toiminnasta.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Turvakaapin käytettävyydestä ja toiminnasta sekä auttaa kaapin valmistajaa kehittämään tuotetta. Opinnäytetyön kautta saadaan arvokasta tietoa myös oppilaitosten turvallisuuden edistämiseen. Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista, mutta Sinä olet tiedonantajana ja toiminnan kehittäjänä avainasemassa, toivomme sinun vastaavan kyselyyn. Vastaaminen vie noin 15 minuuttia.

Vastaaminen tapahtuu nimettömästi ja vastaukset käsitellään ja raportoidaan niin, ettei yksittäisiä vastauksia pystytä tunnistamaan. Kyselyn vastauksia käsittelevät ainoastaan me, opinnäytetyön tekijät ja opinnäytetyön ohjaaja. Tutkimuksen päätyttyä tutkimusaineisto hävitetään. Toivomme, että jokainen vastaaja vastaa kyselyyn, jotta saamme luotettavaa tietoa tuotteen kehittämiseksi.

Kyselylomake on avoinna toukokuun 2022 ajan, jonka jälkeen se sulkeutuu automaattisesti.

Kiitoksia vastauksestasi.

Ville Liedes ja Henri Varho

Pelastusalan päällystötutkinto AMK

ville.liedes@edu.pelastusopisto.fi

henri.varho@edu.pelastusopisto.fi

1. Oppilaitos, jossa työskentelen: *

- ☐ Vesanka
- ☐ Multia
- ☐ Olkahinen

2. Tehtävänimikkeeni oppilaitoksessa: *

- ☐ Opettaja
- ☐ Varhaiskasvatuksen opettaja
- ☐ Koulunkäynninohjaaja
- ☐ Lastenhoitaja
- ☐ Muu, mikä? _____

3. Olen sukupuoleltani (vastaaminen vapaaehtoisia):

- ☐ Mies
- ☐ Nainen
- ☐ Jokin muu kuin edellä mainitut

4. Olen iältäni (vuosia, vastaaminen vapaaehtoisia):

- ☐ 18-30
- ☐ 31-40
- ☐ 41-50
- ☐ 51-60
- ☐ 61-70
- ☐ Jokin muu kuin edellä mainitut

5. Olen saanut perehdytyksen Turvakaapin käyttöön. *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

6. Tiedän, mitä turvallisuustuotteita Turvakaappi sisältää. *

- ☐ Kyllä
- ☐ En

7. Olemme harjoitelleet Turvakaapin käyttöä koulussa yhdessä henkilökunnan kanssa. *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

8. Olemme harjoitelleet oppilaiden kanssa Turvakaapin käyttöä. *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

9. Mielestäni Turvakaapin PARAS sijoituspaikka olisi (voit valita vain yhden vaihtoehdon): *

- ☐ Oppilaitoksen luokkahuoneessa
- ☐ Oppilaitoksen käytävässä
- ☐ Oppilaitoksen aulaassa
- ☐ Oppilaitoksen tuulikaapissa
- ☐ Oppilaitoksen käymälässä
- ☐ Oppilaitoksen ruokalassa
- ☐ Oppilaitoksen liikuntasalissa
- ☐ Oppilaitoksen auditoriossa
- ☐ muualla, missä? _____

10. Tunnen, että Turvakaapissa olevista tuotteista on apua mahdollisessa suojautumistilanteessa sisälle? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

11. Tunnen, että Turvakaapissa olevista tuotteista on apua, kun mahdollisen uhan/onnettomuuden vuoksi rakennuksesta poistutaan ulos? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

12. Mielestäni ensiapuvälineet tulisi sijoittaa Turvakaappiin. *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

13. Ottaisin Turvakaapista tuotteen/tuotteita pois. *

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa

Kysymyksen säännöt

Ottaisin Turvakaapista tuotteen/tuotteita pois

Kyllä

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Minkä tuotteen/tuotteita ottaisit Turvakaapista pois ja miksi?

En

Ei vaihtoehdon sääntöjä

En osaa sanoa

Ei vaihtoehdon sääntöjä

14. Minkä tuotteen/tuotteita ottaisit Turvakaapista pois ja miksi? *

15. Lisäisin Turvakaappiin mielessäni olevan tuotteen/tuotteita. *

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa

Kysymyksen säännöt

Lisäisin Turvakaappiin mielessäni olevan tuotteen/tuotteita.

Kyllä

Sääntö: Näytä kysymyksiä

Jos vaihtoehto on valittu Näytä kysymyksiä Minkä tuotteen/tuotteita lisäisit Turvakaappiin ja miksi?

En

Ei vaihtoehdon sääntöjä

En osaa sanoa

Ei vaihtoehdon sääntöjä

16. Minkä tuotteen/tuotteita lisäisit Turvakaappiin ja miksi?*

17. Turvakaapin käyttäminen ja integroituminen ympäristöön. Vastaa seuraaviin väittämiin mielipiteesi mukaan. *

	Täysin eri mieltä	Osit- tain eri mieltä	En osaa sanoa	Osit- tain samaa mieltä	Täysin sa- maa mieltä
Turvakaappiin on matala käyttökyn- nys.	☐	☐	☐	☐	☐
Turvakaapin tuotteet ovat helposti saatavilla.	☐	☐	☐	☐	☐
Turvakaapissa olevat ohjeet ja opasteet ovat helposti luettavissa.	☐	☐	☐	☐	☐
Turvakaappi sopii osaksi oppilaitok- sen kalustusta	☐	☐	☐	☐	☐

18. Turvallisuudentunne *

	Täysin eri mieltä	Osit- tain eri mieltä	En osaa sanoa	Osit- tain samaa mieltä	Täysin sa- maa mieltä
Turvaappi on lisännyt turvallisuudentunnettani.	☐	☐	☐	☐	☐
Turvakaappi on lisännyt turvatomuudentunnettani.	☐	☐	☐	☐	☐

19. Vapaa sana. Tähän voit kirjoittaa muita Turvakaappiin liittyviä asioita, joita mahdollisesti jäi kyselylomakkeessa kysymättä (vastaaminen vapaaehtoina):
